СОНЦА:
Усход, захад, даўжыня дня:
Мінск — 6.05, 20.14, 14.09;
Віцебск — 5.52, 20.07, 14.15;
Магілёў — 5.54, 20.03, 14.09;
Гомель — 5.43, 19.59, 14.06;
Гродна — 6.18, 20.30, 14.12;
Брэст — 6.25, 20.25, 14.00.

МЕСЯЦ:
Поўня 17 красавіка.

ІМЯНІНЫ:
Язэпа, Георгія;
Рудольфа, Роберта

ЗВЯЗДА

17 КРАСАВІКА 1992 г.
пятніца, № 80 (21858)

● выдаецца са жніўня 1917 г. ● БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА ● цана 50 кап.

РОЗГАЛАС

ПІЦЬ АБО НЕ ПІЦЬ

Закончыўся першы квартал, пачаўся другі. Як бачым, падбіваннем «бабак» і вынікаў за тры папярэднія месяцы справы не скончыліся.

Пастанова Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 14 красавіка ўстанавіла новыя рознічныя цэны на рэалізуемыя насельніцтву тавары. Не абышла яна і гарэлку: цэны на яе таксама падняліся. Красавіцкі сюрпрыз, акрамя незадавальнення спажыўцоў, выклікаў яшчэ і шмат пытанняў. Людзі не ведаюць, з якога дня і наколькі падаражала гарэлка.

Як паведамілі нам у аддзеле цэн упраўлення гандлю Мінгарвыканкома, надбаўка да дзеючай рознічнай цаны на белую гарэлку ўведзена з 15 красавіка. Цяпер, каб набыць бутэльку гарэлкі ёмістасцю 0,7 літра, трэба да ранейшага яе кошту дадаць 35 рублёў. Адпаведна, паўлітровая бутэлька ўзнялася ў цане на 25 рублёў, а 0,25-літровая — на 12 рублёў 50 капеек.

Што датычыцца цукру, якім можна сёння падсаладзіць горкую рэчаіснасць, то ніякай інфармацыі аб гэтым прадукце ў аддзеле цэн няма. Адзінае, у чым нас запэўнілі, — кошт цукру будзе заставацца пакуль што ранейшым.

Ігар ШЧУЧЭНКА.

ДАВАЙЦЕ ПРЫВЫКАЦЬ. БЕДАВАЦЬ БУДЗЕМ ПАСЛЯ

Такім чынам, той самы дзень, аб якім мы так доўга гаварылі і якога так моцна баяліся, — настаў. 15 красавіка ўрад зрабіў чарговы крок да рынку, узвінціўшы цэны на шэраг спажывецкіх тавараў і паслуг, у тым ліку на энерга- і цепланосьбіты. У аператыўна апублікаванай пастанове аб гэтым сказана дакладна і лаканічна, але мы вырашылі ўсё ж, што тлумачэнні супрацоўнікаў Міністэрства энергетыкі будуць нялішнімі. Вось што расказала нам Ніна Мікалаеўна Булах, намеснік міністра:

— Аб новых тарыфных стаўках на энерганосьбіты я даведалася, як ні дзіўна, з газет: сам дакумент мы яшчэ не атрымалі на рукі. Так што якія тут могуць быць каментарыі — нічога новага дабавіць не магу, і без таго вядома ўсё. Яшчэ год назад за кілават-гадзіну электраэнергіі мы плацілі 4 капейкі, сёння ў цэлым гэты тарыф узрос па рэспубліцы да 1 рубля 28 капеек — у 3,6 раза. Вяскоўцам крыху лягчэй — яны будуць плаціць па 24 капейкі за кВт/г, гараджане—па 36, хоць сабекошт аднаго кілавата складае ўжо 1 рубель 7 капеек.

Што датычыць цепланосьбітаў, то тут справа больш складаная: кошт адной гігакалорыі павялічыўся ў 4,1 раза, фіксаваная цана адной тысячы кубічных метраў прыроднага газу з 346 «падскочыла» да 567 рублёў, свабодная цана на мазут вырасла сёння ў 16 разоў. Але і гэта, відаць, не ўсё. Вось закончыцца пасяўная, і па свабодных цэнах мы будзем атрымліваць не сорак працэнтаў нафтапрадуктаў, а ўсе сто. Справа ідзе да гэтага, мяркуючы па выказваннях расійскіх кіраўнікоў. Так што давайце прывыкаць...

Анатоль СЛАНЕЎСКІ.

Сёлета Маладзечанская райаграхімлабараторыя атрымала новае памяшканне, аснашчанае сучаснай аналітычнай апаратурай. Гаспадаркі раёна, садовыя таварыствы, фермеры маюць цяпер магчымасць запрасіць да сябе спецыялістаў, каб хутка і якасна зрабіць аналіз кармоў, глебы, паветра, пракантраляваць радыяцыйную абстаноўку.

НА ЗДЫМКАХ: даследаванне глебы перад веснавой сяўбой праводзіць старшы лабарант Зінаіда ЖОГНА; аграхімік Г. МІЛАШЭВІЧ і радыёлаг Г. ГІСІЧ рыхтуюць апаратуру для аналізу кармоў.

Фота Яўгена ПЯСЕЦКАГА.

НЕМЦЫ ПРЫЕХАЛІ НАС ВЫВУЧАЦЬ

З 15 па 17 красавіка ў Беларусі знаходзілася прадстаўнічая нямецкая дэлегацыя на чале з федэральным міністрам ФРГ па пытаннях эканамічнага супрацоўніцтва К. Д. Шпрангерам.

Аб тым, што гэтаму візіту Германія надае вялікае значэнне, можна меркаваць хоць бы па таму факту, што 18 афіцыяльных членаў дэлегацыі суправаджала 20 прадстаўнікоў вядучых сродкаў масавай інфармацыі краіны. Адкуль такая цікавасць да нас?

— Мы хацелі б на месцы разгледзець магчымасці ўстанаўлення супрацоўніцтва паміж дзвюма краінамі, магчымасці прадастаўлення вам дапамогі. Таму вельмі важна, каб наша грамадскасць даведалася пра вашы праблемы, атрымала інфармацыю аб тым, што тут адбываецца, — сказаў міністр.

Ну, а хто лепш за прафесіянальных журналістаў справіцца з гэтай адказнай задачай? І калі мы хочам браць прыклад з Германіі ў яе майстэрстве весці справы, развіваць эканоміку, то трэба нашым кіраўнікам вучыцца таксама ў нямецкіх лідэраў працаваць з прэсай, максімальна выкарыстоўваць яе магчымасці. У тым ліку і ў час замежных паездак.

Старшыня Вярхоўнага Савета рэспублікі С. Шушкевіч у час імправізаванай прэс-канферэнцыі адзначыў, што мы вітаем усе формы ўзаемадзеяння Беларусі з Федэратыўнай Рэспублікай Германіяй. Бо яна, на яго погляд, паказала свету, як можна пабудаваць эканоміку. Акрамя таго, псіхалогія, светаразуменне беларусаў такія ж, як і ў жыхароў Германіі. Беларусы заўсёды хацелі быць добрымі гаспадарамі. І былі, калі ім не перашкаджалі. Немцы таксама добрыя гаспадары. Ім, на шчасце, менш перашкаджалі імі быць. У гэтым асноўная прычына адрознення ўзроўняў развіцця дзвюх краін. Таму Беларусь хацела б перавесці эканоміку на тыя прынцыпы, якія пацвердзілі ўжо сваю эфектыўнасць.

Прычым, падкрэсліў С. Шушкевіч, у першую чаргу гуманітарную дапамогу. Гуманітарнасць гэта павінна заключацца ў змяненні свядомасці нашага народа, якога адвучылі быць гаспадаром на сваёй зямлі. Другі аспект дапамогі — крэдыты, сучасныя тэхналогіі, якімі валодае Германія.

Нямецкіх гасцей, натуральна, цікавілі перспектывы развіцця палітычнай сітуацыі ў Беларусі, ці ўдасца захаваць яе стабільнасць. С. Шушкевіч падкрэсліў, што беларускі парламент выбраны дэмакратычным шляхам, што мы ўжо распрацавалі праект новай канстытуцыі, які зараз знаходзіцца на экспертызе ў еўрапейскіх структурах, у тым ліку і Еўрапейскім Савеце і Еўрапарламенце.

Такім вось чынам у агульным азнаямленчым плане ішлі адказы на пытанні. Ніякіх канкрэтных заяў аб магчымых беларуска-германскіх праектах, планах журналісты не пачулі. Можа яны з'явяцца пасля таго, як немцы крыху паназіраюць за намі, пераканаюцца ў палітычнай стабільнасці рэспублікі, яе надзейнасці, як дзелавога партнёра.

Леанід ЛАХМАНЕНКА.

БЕЛАРУСЬ БЕЗ ЯЎРЭЯЎ?
МАГЧЫМА, ГЭТА—БЛІЗКАЯ ПЕРСПЕКТЫВА

Яўрэі выязджаюць з Беларусі на радзіму сваіх продкаў. Выязджаюць ужо не першы год, і ў бліжэйшы час гэты працэс, па ўсім відаць, не толькі не прыпыніцца, але наадварот — будзе нарастаць.

Прынамсі, старшыня Сусветнага яўрэйскага парламента Сімха Дзініц (ён жа — дырэктар Сусветнага яўрэйскага агенцтва «Сахнут») у час прэс-канферэнцыі не хаваў, што праблема рэпатрыяцыі — галоўная мэта яго візіту ў Беларусь і адна з асноўных тэм перамоў з лідэрам парламента С. Шушкевічам і намеснікам Старшыні Савета Міністраў М. Мясніковічам. Сімха Дзініц мае намер «палепшыць працэс выезду з краін СНД». Якім чынам гэтага можна дабіцца? Яўрэйская супольнасць імкнецца яшчэ да выезду сваіх супляменнікаў рыхтаваць іх да жыцця ў біблейскіх мясцінах. Мяркуецца, што ў Беларусі будзе расшырацца сістэма семінараў і курсаў па вывучэнню іўрыту, спрашчацца парадак афармлення выязных дакументаў і г. д. Зусім магчыма, што прамыя авіярэйсы Мінск — Тэль-Авіў таксама стануць больш частымі.

— Ізраіль — невялікая краіна і, відавочна, існуе аптымальная мяжа прыёму рэпатрыянтаў. Ці хутка, на вашу думку, настане час, калі краіна вымушана будзе адмовіцца ад масавага перасялення? — спытаў я ў С. Дзініца.

— У Ізраілі знойдзецца месца для ўсіх яўрэяў, хто пажадае вярнуцца на сваю гістарычную радзіму,—упэўнены лідэр «Сахнута».—Прытым для гэтага нам не патрэбны чужыя тэрыторыі, як некаторыя сцвярджаюць. Нават калі ў Ізраіль пераедуць усе яўрэі свету, шчыльнасць насельніцтва ў краіне не перавысіць гэтага паказчыка ў Галандыі ці Бельгіі. Акрамя таго, мінулі тыя часы, калі магчымасць краіны прымаць рэпатрыянтаў вымяралася квадратнымі кіламетрамі. Цяпер рашаючае слова — за ўзроўнем тэхналогій, прамысловага развіцця.

Па словах С. Дзініца, рэпатрыяцыя ўмацоўвае мір на Бліжнім Усходзе, бо рост насельніцтва надае Ізраілю сілы і ўпэўненасці. Думка гэта не здаецца мне бясспрэчнай, — асабліва пасля кадраў відэахронікі пра сутычкі на акупіраваных тэрыторыях паміж палесцінцамі і яўрэямі. А менавіта на тых землях плануюць ізраільскія ўлады размяшчаць перасяленцаў з краін СНД. Працэс гэты, дарэчы, ужо ідзе.

С. Дзініц быў задаволены візітам у Беларусь і сустрэчамі з першымі асобамі нашай краіны. У бліжэйшым будучым паміж Мінскам і Тэль-Авівам адбудзецца абмен дыпламатычнымі прадстаўнікамі. Услед за гэтым хваля эміграцыі хутчэй за ўсё набярэ яшчэ большы размах.

Ці варта радавацца з гэтай нагоды і паскараць развітанне з нашымі суайчыннікамі? Успомнім: беларусы і яўрэі стагоддзі жылі побач, ніколі не ваюючы паміж сабой. У нас не было мястэчка ці горада, у якіх бы не хадзіла добрая слава пра яўрэяў-шаўцоў, урачоў, краўцоў, аптэкараў, цырульнікаў. Вялізны пласт нацыянальнай культуры — творчасць яўрэйскіх пісьменнікаў і мастакоў. У 20-х гадах яўрэйская мова была адной з дзяржаўных моў у БССР.

Беларускія яўрэі ад'язджаюць. Больш заможнымі і больш разумнымі мы ад гэтага не зробімся — як бы ні пераконваў высокі госць у тым, што тэрмін «уцечка розумаў» стаў архаічным і не адлюстроўвае рэалій.

Валянцін ЖДАНКО.

ПАСТАНОВА
Прэзідыума Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь
АБ СТАНЕ ПАДРЫХТОЎКІ ДА ВЕСНАВОЙ СЯЎБЫ

Прэзідыум Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь **пастанаўляе:**

1. Прыняць да ўвагі інфармацыю міністра сельскай гаспадаркі і харчавання Мірачыцкага Ф. У. аб стане падрыхтоўкі да веснавой сяўбы.

2. Савету Міністраў Рэспублікі Беларусь:

забяспечыць выкананне пастановы Прэзідыума Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь ад 3 сакавіка 1992 года «Аб пытаннях, звязаных з правядзеннем веснавой сяўбы» ў часткі прыняцця неабходных мер па неадкладнаму выпраўленню крытычнага эканамічнага становішча аграпрамысловага комплексу і забеспячэння эквівалентнага тавараабмену паміж сельскай гаспадаркай і прамысловасцю:

узяць пад паўсядзённы кантроль вырашэнне пытанняў забеспячэння калгасаў, саўгасаў, сялянскіх (фермерскіх) гаспадарак гаруча-змазачнымі і іншымі матэрыяльна - тэхнічнымі рэсурсамі, фінансавымі сродкамі на патрэбы правядзення веснавых палявых работ;

падпарадкаваць работу прадпрыемстваў гандлю, грамадскага харчавання, бытавога абслугоўвання патрэбам людзей, занятых на веснавой сяўбе.

**Старшыня Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь
С. ШУШКЕВІЧ.**

6 красавіка 1992 г. г. Мінск.

ВАЕННАЯ ДАКТРЫНА РЭСПУБЛІКІ ЦІКАВІЦЬ УСІХ. У ТЫМ ЛІКУ НАТО

Выконваючы абавязкі міністра абароны РБ генерал-палкоўнік Пётр Чаус аб сучасным моманце ваеннай палітыкі Беларусі

НАТО і Беларусь

Нядаўна ў Брусэлі адбылася беспрэцэдэнтная сустрэча ў штаб-кватэры НАТО, на якую былі запрошаны міністры абароны не толькі Паўночнаатлантычнага саюза, але і постсацыялістычных дзяржаў Усходняй Еўропы, раней уваходзіўшыя ў Арганізацыю Варшаўскага Дагавора. 40 мінут размовы з міністрам абароны ЗША Рычардам Чэйні пераканалі ў тым, што ваенныя былога ворага № 1 настроены не перашкаджаць нам, а дапамагаць. З прапановамі дапамогі, у першую чаргу тэхнічнай у пытаннях канверсіі, выходзіў і генеральны сакратар НАТО Манфрэд Вёрнер. Аб нейкіх канкрэтных дамоўленасцях гаварыць пакуль што рана, але тое, што заходнія партнёры не зацікаўлены ў беларускай прымітыўнай канверсіі — відавочна. Якая гэта будзе дапамога, у якіх размерах і як непасрэдна будзе яна ажыццяўляцца, у вялікай ступені залежыць ад нас.

Што ўразіла на прайшоўшай сустрэчы, дык гэта ўсеагульная гатоўнасць сябраваць, а не ваяваць. Маё выступленне можна звесці да аднаго тэзіса: Беларусь імкнецца стаць бяз'ядзернай і нейтральнай краінай накшталт Аўстрыі ці Швейцарыі.

Мы не імкнёмся любой цаной, як, напрыклад, Расія ці Украіна, ці многія іншыя постсацыялістычныя краіны трапіць непасрэдна ў НАТО. Больш таго, мы туды пакуль што і не плануем уступаць. Ваенныя, палітычныя і іншыя кантакты — так, непасрэднае ўліццё беларускай узброенай магутнасці ў заходнееўрапейскі ваенны патэнцыял —не. Ёсць вядомая беларуская прымаўка: скоры паспех людзям на смех. У даным выпадку, можна дадаць, можна насмяшыць увесь цывілізаваны свет.

Блакітныя каскі могуць быць не толькі расійскімі

Нашы Вярхоўны Савет і Савет Міністраў не абмяркоўвалі яшчэ пытання аб удзеле Беларусі ў нейкіх ваенных акцыях ААН. Але... Такое падраздзяленне на базе Віцебскай паветрана-дэсантнай дывізіі ў нас фактычна гатова. Дарэчы, Расія пры фарміраванні свайго батальёна блакітных касак звярталася менавіта туды. Калі мы ўжо самастойная дзяржава, то павінны і глядзець на ўсе свае крокі, у тым ліку і ваенныя, адпаведна.

Аб ваеннаслужачых-беларусах у краінах СНД

Тут мы працуем у цесным кантакце з аператыўнай групай штаба БВА. Пастанова нашага Вярхоўнага Савета аб вывадзе і размяшчэнні ваеннаслужачых, прызваных з Беларусі, выконваецца. У першую чаргу мы прымаем салдат і сяржантаў тэрміновай службы з Закаўказзя і Малдовы.

Беларускі кантроль— беларускім ракетам

Заява ўкраінскага ўрада аб сваім удзеле ў кантролі над знішчэннем тактычнай ядзернай зброі, якая выводзіцца з тэрыторыі Украіны, небяспадстаўная.

Думаю, што калі недзе ў свеце ўсплыве тактычная ракета з беларускім нумарам, нам не пазбегнуць скандалу. Таму пытанне аб удзеле нашых спецыялістаў у працэсе вываду і знішчэння ядзерных ракет з тэрыторыі рэспублікі прапрацоўваецца.

Беларуская ваенная дактрына

Безумоўна, нам трэба вызначыцца ў гэтым, ледзь ці не самым важным ваенным пытанні на даны момант. Але сітуацыю, якая складзецца, напрыклад, праз тыдзень у краінах СНД, спрагназіраваць вельмі цяжка. Ніхто не можа дакладна ацаніць аператыўную абстаноўку з ваенным патэнцыялам былога Савецкага Саюза. Нават Генеральны штаб Узброеных Сіл СНД. У нас засталося шмат ваенна-эканамічных сувязей з краінамі Садружнасці. Гэта рэальнасць, і з ёю трэба лічыцца. І вырашаць, у якім напрамку мы будзем далей супрацоўнічаць.

Адзін вялікі плюс пры выпрацоўцы сваёй ваеннай дактрыны Беларусь мае: у нас няма ніякіх тэрытарыяльных прэтэнзій да сваіх суседзяў. І нейкая падобная сітуацыя з Чарнаморскім флотам паўтарыцца ў нас не можа. Літаральна ўжо ў гэтым месяцы ўсе пытанні наконт узбраенняў, ваеннай маёмасці Беларусі будуць вырашаны з маршалам Шапашнікавым і яго штабам.

Аб хуткасці стварэння свайго міністэрства абароны

Калі Расія заявіла, што яна можа стварыць уласныя ўзброеныя сілы і міністэрства абароны за месяц, то, на маю думку, падобную задачу мы можам вырашыць і за больш сціслы тэрмін. Усе карты для гэтага ў нас на руках. Справа толькі за Вярхоўным Саветам і яго пазіцыяй у адносінах да «хуткасці» стварэння ўласнага міністэрства абароны,

**Падрыхтаваў тэзісы
Аляксандр КОКТЫШ.**

ХАТНЯЯ ЭНЦЫКЛАПЕДЫЯ

Не такая ўжо страшная гэта маланка

Не за гарамі май, а там і маланка не-не ды і прачэрціць небасхіл. Падумаць, як абараніць забудовы на вясковым падворку ці прысядзібным участку ад «няўрымслівага» характару гэтай гаспадыні нябёсаў, трэба ўжо зараз.

Сілы ў маланкі багата: велічыня току дасягае двухсот тысяч ампер пры напружанні да ста тысяч кілавольт. Прычым вядомыя выпадкі, калі за паўтары секунды ў адно і тое ж месца біла некалькі дзесяткаў маланак. Нягледзячы на гэта, невялікі дом (не больш 7 м вышынёй і плошчай каля 150 кв. м) абараніць ад маланкі няцяжка.

Над вільчаком даху (на адлегласці не менш як 25 см ад яго) нацягваецца праваднік — сталёвы дрот таўшчынёй 5—6 міліметраў **(мал. 1)**. На драўляныя брусы, да якіх ён мацуецца, устанаўліваюць вертыкальныя громаадводы вышынёй да метра. Комін добра абароняць сталёвы каўпак, драцяная «вілка» ці пятля, якія падключаны да праводніка. Гэты ж праваднік апускаецца па сцяне карацейшым шляхам і далучаецца да зазямлення. Калі даўжыня такога громаадвода больш за 10 м, то зазямляць яго трэба з двух бакоў.

Маланка часцей за ўсё б'е ў вільчакі дахаў, краі франтонаў, слухавыя і мансардныя вокны. Таму праваднік можна пракласці па такіх выступаючых месцах, але ў гэтым выпадку громаадвод трэба зазямліць у некалькіх месцах.

Дом з жалезным дахам будзе ў поўнай бяспецы, калі дах зазямліць 3—4 разы праз кожныя 10—15 метраў

Мал. 1. Варыянт аховы невялікага дома.

Мал. 2. Спосаб далучэння зазямлення да стальнога даху.

па перыметры. Як гэта зрабіць, паказана **на малюнку 2.**

Проста зрабіць і стрыжнёвы громаадвод. Пры вышыні 5 м, лічачы ад вільчака, ён можа абараніць дом даўжынёй 15 і шырынёй 7 м. Устанаўліваецца на жэрдцы таўшчынёй 10—15 см, якая прымацоўваецца да кроквы на сярэдзіне даху, ці закопваецца побач з домам. Можна замацаваць і на дрэве, якое расце побач **(мал.1).**

Верхні канец громаадвода робіцца з дроту таго ж дыяметра, што і астатнія яго часткі (ці большага — да 14 мм), сталёвых палос, вугалкоў ці труб сячэннем 50—60 мм² **(мал.3).**

Зазямленне можа быць таксама з дроту, але лепей са сталёвых труб дыяметрам 40—60 мм, сталёвых палос, вугалка сячэннем не менш за 50 мм². Зазямленне ўкопваецца ў глебу на глыбіню не менш 80 см (чым глыбей, тым лепш). Пры самым простым спосабе ў канаву кладуць дрот ці металічную паласу даўжынёй у некалькі метраў **(мал. 4).** Размяшчаць зазямленне трэба не менш чым за 5 м ад сцежак і праходаў.

Громаадвод мацуецца на сценах і жэрдках дужкамі ці хамуцікамі. На правадніках не павінна быць вострых вуглоў ці петляў.

Спосабы злучэння дэталей громаадвода паказаны **на малюнку 5.** Паміж усімі часткамі павінен быць надзейны электрычны кантакт.

Мал. 3. Устройства верхняй часткі громаадводу.

Мал. 4. Устройства зазямлення.

Мал. 5. Спосабы злучэння дэталей громаадводу.

Парады на ўсякі выпадак

◆ Калі ніжні бок праса пажаўцеў і пакідае плямы на рэчы, змачыце ватны тампон воцатам, пратрыце прас, потым да бляску натрыце шарсцяной анучкай.

◆ **Каб не было слядоў ад зашчэпак, калі вы вешаеце сушыць світэры ці кофты, прапусціце ў рукавы ручнік і зашчэпкамі прычапіце яго ў трох месцах да вяроўкі — па баках і ў сярэдзіне.**

◆ Калі ў вас пагнуліся пласцінкі, вазьміце два шклы, паміж імі пакладзіце пагнутую пласцінку, прыцісніце моцна верхняе шкло і пакладзіце на сонца. Пласцінка прыме ранейшы выгляд.

◆ **Вы робіце рамонт у кватэры, і фарба трапіла вам на твар і рукі. Перш чым адмываць яе, змажце скуру якім-небудзь тлушчам і крыху пачакайце. Потым можна змываць гарачай вадой з мылам.**

◆ Як прасушыць прамоклыя боты? У ацяпляльную батарэю ўтыркніце дзве палкі, на іх надзеньце боцікі—няхай сохнуць.

◆ **Жанчыны носяць нажніцы ў сумачцы. Каб не параніць руку, рэкамендуецца надзець на нажніцы гумавую трубачку.**

Свярдзёлак для шкла

✦ **Адтуліну ў шкле можна прасвідраваць** пры дапамозе цвёрдасплаўнага свярдзёлка. Сакрэт поспеху гэтай аперацыі — у вадкасці, якой змочваецца свярдзёлак. Яна гатуецца з алюмініевых квасцоў, раствораных у воцатнай кіслаце, або з сумесі (адзін да аднаго) камфары і шкіпінару. Вакол месца свідравання робіцца валік з пластыліну. У сярэдзіну атрыманай ванначкі наліваецца вадкасць. Шкло ў час апрацоўкі павінна ляжаць на мяккай тканіне.

Родная мова, гісторыя, культура — неад'емная частка нашага самаўсведамлення

БЕЛАРУШЧЫНА

ДАКУМЕНТАЛЬНА

«ТЭРМІН МЕНСК, УВЕДЗЕНЫ НАЦДЭМАМІ...»

У сваім артыкуле «Менск стаў Мінскам...» Г. Штыхаў і І. Крамко («Звязда», 27.03.1992 г.), апіраючыся на багаты матэрыял, прыйшлі да слушнай, абгрунтаванай высновы: форма Мінск — вынік не лінгвістычных, а сацыяльна-палітычных працэсаў. Яна ўзнікла не на беларускай глебе, а была навязана палітычнай экспансіяй польскай формы «Міньск», а затым і расійскай «Мінск». Інакш кажучы, Менск быў пахаваны для беларусаў, прычым неаднойчы: першы раз — палякамі, другі — бальшавікамі. Як вядома, свой прысуд назве ў 1939 годзе вынес Вярхоўны Савет рэспублікі. Нам удалося адшукаць дакументы, якія праліваюць святло на тое, як адбывалася псеўданавуковае абгрунтаванне такой замены.

Акцыя была распачата яшчэ ў перыяд першай хвалі рэпрэсій у Беларусі (1929—1933). Тады ж з высокіх партыйных кабінетаў і быў спушчаны загад Беларускай Акадэміі навук, ужо ачышчанай ад фальсіфікаваных «нацдэмаў», а фактычна разгромленай. Нацыянальна-свядомыя вучоныя знішчаліся фізічна. Гэтак жа распраўляліся і з духоўнымі набыткамі. З трыбуны Вярхоўнага Савета БССР быў кінуты лозунг: 70 працэнтаў літаратуры на беларускай мове — у макулатуру. На дзяржаўным узроўні ствараліся спецыяльныя «макулатурныя камісіі». Беларускамоўныя кнігі вымяталіся адусюль, паліліся на кастрах. Нацдэмаўскімі абвясцілі ўсю беларускую тэрміналогію, падрыхтаваныя слоўнікі, праект новага правапісу. Усё перараблялася на расійскі капыл. Такі ж лёс напаткаў і назву сталіцы.

Працытуем дакументы, знойдзеныя намі ў архіве АН Беларусі. З пратакола пасяджэння Інстытута мовазнаўства БАН ад 18.02. 1931 г., парадак дня — «Правапіс назваў гарадоў і раёнаў БССР». **«Пастанавілі: Зыходзячы з таго, што ўся працоўная Беларусь, а таксама суседнія рэспублікі ведаюць і ўжываюць тэрмін Мінск, а толькі нязначная частка Міншчыны гаворыць Менск, — тэрмін Менск, уведзены нацдэмамі, замяніць агульнавядомым тэрмінам Мінск»** (ф. 1, спр. 8, арк. 175). Праз некалькі дзён гэта зацвердзіў прэзідыум БАН (пратакол № 5 ад 23. 02. 1931): **Пастанавілі: Згадзіцца з пастановай Інстытута мовазнаўства аб замене назвы гораду Менск на Мінск. Іншыя ж геаграфічныя назвы раёнаў і гарадоў перадаць Інстытуту мовазнаўства на абгаварэнне»** (там жа, арк. 164). Варта падкрэсліць, што гэта быў ужо новы састаў інстытута, сфарміраваны пасля рэпрэсій вядучых мовазнаўцаў. Узначальваў яго Я. Мацюкевіч.

Прыгледзімся бліжэй да гэтых аргументаў. Па-першае, Менск не быў «уведзены нацдэмамі», бо ў такім разе апошніх давялося б шукаць ажно ў XI стагоддзі. Па-другое, на той час суседнічалі з намі толькі Украіна і Расія. Вядома ж, была зроблена ахвяра «старэйшаму брату». Па-трэцяе, «уся працоўная Беларусь» якраз «ведала і ўжывала» Менск ужо звыш дзесяці гадоў як юрыдычную назву сталіцы. Па-чацвёртае, «нязначная частка», г. зн. жыхары наваколля, захоўвалі сапраўдную назву горада. Сённяшнія падобныя прыклады — Навагрaдак. Радашкавічы. Гэта і ёсць назва народная, жывая. Ды і назву Менск яшчэ можна пачуць далёка ад сталіцы. Напрыклад, у в. Распуцце Пухавіцкага (інфармацыя З. Санько), у в. Пасека Старадарожскага раёна. Засведчыў яе як жывую «Слоўнік беларускіх гаворак паўночна-заходняй Беларусі» (т. 5, с. 212). І гэта пасля татальнай русіфікацыі края! Яна ўжо забытавала і ў іншых гарадах, на старонках друку, на канвертах за мяжу і адтуль. Яе падхапіла і свядомае маладое пакаленне.

Янка ВОЙНІЧ,
навуковы супрацоўнік Нацыянальнага навукова-асветнага цэнтра імя Ф. Скарыны.

НЕ ЗНОЙДЗЕШ У СЛОЎНІКУ

Ездзілі на арбоне, галіліся жылеткай

«Баба, хапай скарэй ванзэлкі — арбон адыходзіць», — гэты выраз у многіх мясцінах Гродзеншчыны жыве і цяпер, праўда, са значным адценнем іроніі і гумару. А ў даваеннай Заходняй Беларусі слова «арбон» было ў прывычным штодзённым ужытку і нікога не здзіўляла і не забаўляла. Пра гэта ў адным з мінулых выпускаў «Беларушчыны» згадвае Валерый Сайко з Ашмян, падаючы ўласную версію паходжання гэтага слова ад слова «арба» — чатырохколавая брычка.

Варыянт цікавы, але наўрад ці мае пад сабой грунтоўную аснову. Не на ўсходзе, а на захадзе хутчэй за ўсё хаваюцца карані слова «арбон». Справа ў тым, што гэта — назва адной заходнееўрапейскай фірмы, аўтобусы якой ахвотна куплялі ў міжваеннай Польшчы. Іх нярэдка можна было спаткаць на дарогах Заходняй Беларусі з кідкай назвай фірмы на радыятары. Машыны такія былі навіной у нашых мясцінах, і прыжылося менавіта гэта слова, якое толькі пасля вайны выцесніў «аўтобус».

Падобны лёс у яшчэ аднаго слова, якое можна спаткаць на Гродзеншчыне — «жылетка» ў значэнні «лязо бяспечнай брытвы». Англійская фірма «Жылет» шырока вядомая ў свеце і цяпер. Праўда, пад уплывам рускай мовы жылеткай на Беларусі зараз часцей называюць камізэльку.

Валянцін ЖДАНКО.

ДАРЭЧЫ

Дзе зроблены «Луч»?

Наш чытач са Светлагорска Міхал Сокур, які працуе шафёрам, уважліва разгледзеўшы прызы віктарыны — гадзіннікі, робіць заўвагу наконт надпісаў. Побач са словамі «Старажытны сімвал Беларусі 13—18 стагоддзяў» стаяць «Сделано в СССР» і «Луч». Такая вось неадпаведнасць.

Не будзем трымаць у сакрэце, што гадзіннікі гэтыя зроблены па спецыяльнаму заказу значна раней, чым «старажытны сімвал Беларусі» — Пагоня стаў нашым дзяржаўным гербам, а таксама знік з палітычнага небасхілу СССР. Але гэты ліст, на наш погляд, усё ж ставіць справядлівае пытанне перад вытворцамі гадзіннікаў вядомай беларускай маркі.

Ды ці беларускай? Мы звязаліся з Мікалаем Якубенкам, начальнікам аддзела знешніх афармленняў Мінскага гадзіннікавага завода і пацікавіліся: якія ж надпісы робяцца на навейшай прадукцыі зараз? Мікалай Ягоравіч прызнаўся, што з задавальненнем размаўляе па-беларуску, але лічыць, што ўвядзенне беларускамоўных надпісаў эканамічна, камерцыйна нявыгаднае. Такім чынам, на розных мадэлях беларускіх гадзіннікаў цяпер робяцца надпісы «Сделано в Беларуси», «Made in Belarus», «Luch». Некаторыя ўзоры па жаданню замежных гандлёвых партнёраў экспартуюцца ўвогуле без фірменнага знака, або з надпісам «Sekunda». Наш суразмоўца выказаў таксама сумненне наконт таго, што ў бліжэйшы час «Луч» возьме сабе нейкі беларускі адпаведнік назвы.

Мы разумеем, што гонар і вядомасць маркі сапраўды ў многім звязаны з яе стабільнасцю і стажам. Але хіба так ужо немагчыма спалучыць прэстыж беларускай маркі з прэстыжам беларускай мовы? Ці прайграла хоць у нечым тая ж «Камсамолка», узяўшы цудоўную назву «Мілавіца»? Зрэшты, варта прыгадаць палажэнне «Закона аб мовах»: «Назвы ў таварных знаках даюцца на беларускай мове». Гэты ж 32-гі артыкул прадугледжвае, што тавары, якія выпускаюцца ў Беларусі, маюць беларускамоўныя маркіроўку, этыкетку, інструкцыі аб карыстанні. (Тое, што ідзе на вываз, можа падпісвацца на мове заказчыка). Нагадваем, закон адводзіць на адпаведную вытворчую падрыхтоўку тэрмін да верасня 1993 года. Чакалі больш — пачакаем паўтара годзіка!

КАЗКА ПРА РЭАЛЬНАСЦЬ

Тэатральныя крытыкі і гледачы нячаста сыходзяцца ў станоўчых ацэнках. Але менавіта так адбылося з новай п'есай «Камедыя», пастаўленай Мінскім альтэрнатыўным тэатрам В. Грыгалюнаса. Не перабольшваючы, зазначу, што ўсе аматары сцэны ўжо ведаюць пра гэту навінку, а некаторым нават пашчасціла трапіць у невялікую ўтульную залу, дзе выступае маладая таленавітая трупа.

П'еса «Камедыя» пастаўлена А. Андросікам і У. Рудавым па творах, якія напісаны шмат гадоў назад і належаць пяру К. Марашэўскага і Ф. Аляхновіча. Усяго чатыры акцёры заняты ў спектаклі, але якую шырокую гаму характараў ствараюць яны, з якімі скарбамі народнага гумару знаёмяць! Пастаўленая на манер традыцыйнай беларускай батлейкі, п'еса знаёміць з кемлівым беларускім селянінам, яго балбатлівай жонкай, спрытнюгай суседам і самым натуральным чортам. Дарэчы, у адрозненне ад усіх беларускамоўных персанажаў, на сцэне нячысты шпарыць толькі па-руску. Марныя ўсе яго д'ябальскія хітрыкі — так і не адольвае ён няўдачлівага, але памяркоўнага мужыка. Не дзіва, што ў мінулыя гады за такую апрацоўку старажытных беларускіх казак Аляхновіч стаў ахвярай сталінскага тэрору. Да другога аўтара — Марашэўскага — рукі карнікаў не маглі дацягнуцца: на сваё шчасце, ён жыў і пісаў у дзевятнаццатым стагоддзі.

Як кажуць, лепш раз паглядзець, чым шмат разоў пачуць. Таму не стану залішне затрымліваць увагу чытачоў, а лепш параю хутчэй паглядзець гэту нашумеўшую п'есу. Яе бліжэйшыя паказы адбудуцца 19 і 26 красавіка.

Яўген ПЯСЕЦКІ.

НА ЗДЫМКУ: усе ўдзельнікі спектакля. Давід — Я. Жураўкін, Маланка — З. Маладых, Чорт — А. Андросік, Дзёма — А. Шуляк.

Рубрыку вядзе Алена ЦІХАНОВІЧ

СХІЛІЎШЫСЯ НАД СЛОВАМ

На пытанні другога тура найбольш правільныя і змястоўныя адказы прыслалі Л. САХАРЧУК з Жабінкі, Г. ЕРАМЕЕЦ з вёскі Полкацічы Іванаўскага раёна, А. СЦЯРЖАНАВА з Віцебска, Г. МІТРАШ з Івянца, В. ВАБІШЭВІЧ з Давыд-Гарадка, а таксама амаль усе тыя, хто вызначыўся ў першым туры (іх прозвішчы мы не паўтараем). Знаёмцеся з адказамі і пытаннямі апошняга, трэцяга тура. Напамінаем, што ён прысвечаны этнаграфіі, фальклору, рэлігіі. Адказы трэба выслаць на працягу 10—12 дзён. Поспехаў!

АДКАЗЫ НА ПЫТАННІ II ТУРА

1. «НА НЯМІЗЕ снапы сцелюць галовамі, малоцяць цапамі сталёвымі, жыццё кладуць на таку, душу веюць ад цела. Нямігі крывавыя берагі не дабром былі засеяны, засеяны былі касцямі сыноў рускіх...» Так, гэта радкі са славутага помніка ўсходнеславянскай літаратуры «Слова аб палку Ігаравым». Яе аўтар апісвае падзеі 1067 года, калі паўднёварускія князі Ізяслаў, Святаслаў і Усевалад Яраславічы, імкнучыся падпарадкаваць Полацкае княства, аб'яднанымі сіламі разбілі на Нямізе войскі полацкага князя Усяслава Брачыслававіча...

Склонавая форма «на Нямізе» адлюстроўвае адметную асаблівасць беларускай мовы: чаргаванне **г, х, к з літарамі з, с, ц: нага — назе, страха—на страсе, рука—у руцэ.** І такіх прыкладаў шмат рассыпана ў тэксце «Слова». Вось, скажам, як у арыгінале: **«Немизе кровави брезе...»** Натуральна, гэта прыводзіць да думкі аб магчымым беларускім паходжанні аўтара сусветна вядомага помніка. Да такой думкі схіляўся, напрыклад, яшчэ У. Сыракомля, параўноўваючы вялікую колькасць супадзенняў моўнага матэрыялу «Слова» і добра вядомых яму жывых народных гаворак. Янка Купала, які зрабіў празаічны і вершаваны пераклады твора, у прадмове да першага пісаў: «Песня аб паходзе Ігара» напісана старой беларуска-славянскай мовай у XII стагоддзі».

Захапляючыся неперяўзыдзенай вобразнасцю метафар паэмы, Максім Багдановіч адзначаў: «Толькі народ, усімі рухамі жыцця свайго прыкаваны да хлебаробства, мог апісаць бітву ў такіх словах».

2. «КАВАРСТВА» другога пытання, як вы здагадваецеся, было ў падборы выпадкаў, калі адна літара можа абазначаць два гукі **(е—йэ, я—йа),** дзве літары — адзін гук **(дж, дз)** і калі літара **(ь)** зусім не абазначае асобнага гука.

Зробім фанетычны аналіз:
аб'ём [абйом] — 4 літары, 5 гукаў;
надзея [надз'эйа] — 6 літар, 6 гукаў;
мядзведзь (м'адз'в'эц'] — 9 літар, 6 гукаў;
яблык [йаблык] — 5 літар, 6 гукаў.

Трэба заўважыць, што падобная раскладка можа крыху змяніцца, калі прыняць дыграфы **дж, дз** за асобныя, самастойныя літары. Гэта пытанне, аднак, так да канца і не вырашана ў нашым мовазнаўстве: паводле розных канцэпцый у беларускім алфавіце ці то 32, ці то 34 літары. Вось і выходзіць, што чытачы, якія карысталіся школьнымі падручнікамі, налічылі ў слове «мядзведзь» 9 літар, а тыя, каторыя інстытуцкімі — 7. Усім ім мы залічым адказы правільнымі, дамовіўшыся толькі не рабіць памылак у адным правіле: вымаўляць **дж** і **дз** як адзін гук: **дзень,** каб ён звінеў, а не **д/зень** і г. д.

3. ГРАМАТЫЧНЫЯ ПАМЫЛКІ ў афармленні сталічнага Дома гандлю «Першамайскі» для нашых чытачоў былі відавочнымі.

Першы надпіс: **«Жлобінскае в/а штучнага футру».** Чым выклікана з'яўленне тут «штучнага футру»? Ды тым, што **футра** па матэрыяльнай аналогіі было аднесена да рэчыўных назоўнікаў мужчынскага роду: **бастону, крэпдэшыну, паркалю, шавіёту, шоўку.** Аднак «футра» — гэта слова ніякага роду і яно мае ў родным склоне толькі канчатак -а(-я): **футра, вядра, мора.**

Зусім не па-беларуску ўтвораны прыметнік ад слова Гродна. Замест «гродніскаая» (гэтаксама як і «гродненская») трэба ўжываць: **«гродзенская».**

Цікава разабрацца, чаму ж словы [баранавіцкі], [навагруцкі] на канцы вымаўляюцца аднолькава, а пісацца павінны па-рознаму?

Таму, што па правілах, спалучэнне каранёвых **к, т, ч, ц** з суфіксам **-ск-** дае на пісьме **ц: Гарадок—гарадоцкі, брат—брацкі, Пухавічы—пухавіцкі, Смалявічы—смалявіцкі, Камянец—камянецкі.**

А вось калі перад суфіксам будуць літары **д, з, ж, ш,** то яны павінны перадавацца нязменна: **Навагрудак—навагрудскі, Ліда—лідскі, Нясвіж—нясвіжскі** (хаця і гаворым мы: навагруцкі, ліцкі, нясьвіскі). Заўважаеце, гэта як бы адступленне ад нашага фанетычнага прынцыпу пісьма? Цікава ўспомніць, што Браніслаў Тарашкевіч прапаноўваў у падобных выпадках як бы больш набліжанае да фанетыкі арыгінальнае напісанне: **швэдзскія сярнічкі; у Слуцку ўсё палюдзску; на лад пэрсідзскі ткуць яны.**

4. У ПЕРШЫЯ МЕСЯЦЫ пасля заснавання «Звязды» ў газеце працаваў класік беларускай літаратуры **Максім Гарэцкі.** Рэдакцыя тады была вымушана пераязджаць, пра што пісьменнік згадвае ў сваім нарысе «Смаленск—Менск—Вільня»: «...яшчэ ў Смаленску, у «Западной Коммуне», а можа быць, і ў «Звяздзе» быў змешчаны мой невялічкі артыкул «Няхай жыве Савецкая Беларусь!» Гэта былі, мусіць, першыя прызнаныя беларускія словы ў смаленскіх газетах.

Тады ў Менску мела развінуцца шырокая культурная праца, і я ахвотна згадзіўся на прапанову тав. Кнорына — пераехаць у Менск на сталую працу ў «Звязду»...

У самым канцы сакавіка ці ў самым пачатку красавіка 1919 г. рэдакцыя «Звязды» пераехала з Менска ў Вільню... На прапазіцыю тав. Кнорына паехаў і я...

Мінула тыдні тры — і на Вільню наляцелі легіёны пана Пілсудскага...»

Гэтыя абставіны не дазволілі Гарэцкаму вярнуцца ў БССР, куды ён прыехаў толькі ў 1923 годзе. Яркі талент аднаго з пачынальнікаў нацыянальнай прозы, навукоўца, фалькларыста не мог не трапіць у жорны рэпрэсій. З 1931 г. Гарэцкі — у Вятцы, Комі... Жыццё абарвалася ў 1939 годзе.

Пісьменнік выступаў пад псеўданімамі Беларус, Максім Беларус, А. Мсціслаўскі, Дзед Кузьма і інш. Пагартайце нядаўна выдадзены яго чатырохтомнік — вы захопіцеся каларытнымі апавяданнямі, духоўнай філасофіяй аповесцей і раманаў «Меланхолія», «На імперыялістычнай вайне», «Камароўская хроніка». Нядаўна вярнулася да чытача яго цудоўная аповесць «Дзве душы».

М. Гарэцкі таксама аўтар «Гісторыі беларускае літаратуры» і хрэстаматыі па ёй, укладальнік руска-беларускага і беларуска-рускага слоўнікаў.

5. СВОЙ СЛАВУТЫ ВЕРШ «О, Беларусь, мая шыпшына» паэт **Уладзімір Дубоўка** напісаў у 1925 годзе. Напярэдадні гадавіны чарнобыльскай трагедыі нам хацелася б уважлівей учытацца ў радкі гэтага здзіўляючага мастацкага прадбачання. Чытайце на наступным тыдні матэрыял «Шыпшына і Чарнобыль».

6. НАЙБОЛЬШ АРЫГІНАЛЬНЫЯ АБРАЗКІ мы змяшчаем сёння пад рубрыкай **«Фальклор у запісах нашых чытачоў».** І гэту рубрыку мы не зачыняем: чакаем новых цікавых запісаў!

ПЫТАННІ III ТУРА:

1. Якая з беларускіх жанчын першай была кананізавана царквой у якасці святой?

2. Якi абрадавы сэнс чырвонага яйка?

3. Што такое мажара, рэзгіны, лазьбень, макотра? Пры якіх занятках яны выкарыстоўваліся?

4. Якімі назвамі грошай карысталіся нашы продкі? Якая іх прыблізная вартасць?

5. Чым адрозніваюцца праваслаўны, каталіцкі і ўніяцкі крыжы?

6. АДГАДАЙЦЕ 7 ЗАГАДАК:

«Ішоў генерал, з усіх шапкі паздымаў, а трое не даліся».

«Выслана дзяружка, пасыплена гарошку, пакладзены хлеба акрайчык».

«Ляжыць мост на сем вёрст, на тым масту яблынька, на яблыньцы цвет на ўвесь белы свет».

«Рыбка бялява хвосцікам віляла, лясы ламала, горы стаўляла».

«На адной яме сто ям».

«Певень сядзіць на варотах у жалезных ботах, пусціў косы па зямлі, голас да неба».

«Ішоў, ішоў, дзве дарогі знайшоў і ў абедзве пайшоў».

ВІКТАРЫНА «НАШЫ КАРАНІ»

Фальклор у запісах нашых чытачоў

П'ЯНІЦ НІХТО НЕ ЛЮБІЦЬ

Мой дзед Антось вельмі не любіў, калі замест працы знаёмыя зашмат пілі гарэлкі, а потым бегалі па суседзях пазычацца. У яго наконт гэтага было заўсёды багата прыказак:
Дагуляліся гулякі: няма ні хлеба, ні табакі.
Не араць, не касіць — абы выпіць-закусіць.
Дзе чарка і скварка — там заўжды і Захарка.
Во сямейка: ані лыжкі, ані міскі, толькі пітво ды калыскі.
І адзеўся, як пан, а напіўся — стаў баран.

Прыслаў Уладзімір КАСЮДЭК з Ашмян.

КАРМІЛІЦА

— Стася, што ты такое цяжкое нясеш?

— А ты не бачыш? Гэта ж дыня. Дзецям нясу. Няхай **паёдваюць** (г.зн., паядуць, наядуцца).

БЯДА

— Вунь як Матруна ўбіваецца. Пахавала мужыка, а ейны сынок ледзь ці не ўсё на вецер пускае.

— Ой, Божачка-Божа! Бацькі нажывалі мазалямі, а дзеткі пражываюць горлам.

Прыслала Жанна РАДЗІШЭЎСКАЯ са Смаргоні.

ЖАНОЧАЯ ДОЛЯ

Сустрэліся дзве жанчыны, завялі размову. Адна другой скардзіцца:

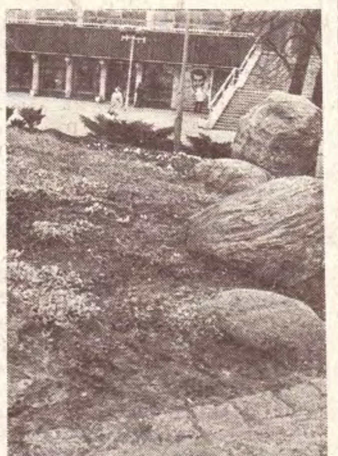
— Пайшла я на пенсію. Працы ўсё роўна шмат, а сілы ўжо няма. Дзеці павырасталі, і ўнукі ёсць, а дапамагчы няма каму. Думалася ж, што хоць старасць будзе лягчэйшай.

— Даражэнькая, ці ты не ведаеш, што колькі кабыла не жарабіся, а хамут да веку?

Прыслаў Уладзімір ДРАБЫШЭЎСКІ, з вёскі Зялёнка Полацкага раёна.

Альпінарый

Той, хто хоча мець на сваім дачным ці прысядзібным участку ўтульны, любы сэрцу куток, дзе так прыемна правесці хвіліны адпачынку, безумоўна, даўно звярнуў увагу на маляўнічыя «альпійскія горкі» — умелае спалучэнне прыгажосці дрэў, раслін, кветак і каменю. Тут вельмі добра думаецца, адпачываецца.

Альпінарый — гэта спроба кветкавода ўзнавіць у мініяцюры элементы горнага ландшафту. Тут прыгожа ўсё — і сціплая трава, і ўзорысты мох, і строгія камяні, і, вядома ж, яркія фарбы кветак, падабраныя так, каб цвіценне працягвалася ўсё лета.

Перш за ўсё **горка павінна добра абаграваццa сонцам,** таму лепш, каб яна не прымыкала да іншых пасадак, пладовых дрэў. Плошчу яна можа займаць розную, усё залежыць ад вашых магчымасцей.

Галоўнай структурнай асновай альпінарыя з'яўляецца **камяністае ядро.** Матэрыялам можа быць гравійны шчэбень і крыху пяску. Пры засыпцы выкарыстоўваецца драўляная апалубка, якая дазволіць мець атрымаць форму і добра ўтрамбаваць матэрыял, што вельмі важна. Усе пустоты трэба шчыльна забіць глініста-дзярновай зямлёй.

Далей — **устаноўка камянёў.** Яны не павінны значна адрозніваццa па форме, афарбоўцы. Трэба, каб яны ляжалі, а не стаялі тырчма. Не менш чым на палавіну вышыні камяні трэба засыпаць глебавай сумессю.

Сумесі для розных па вышыні ўчасткаў рыхтуюць розныя. Самыя верхнія сонечныя ўчасткі засыпаюць сухой, камяніста-пясчанай глебай (суадносіны арганікі і неарганікі 2:1). Сонечная паўднёвая сярэдняя частка атрымлівае сухую дзярнова-пясчаную глебу (3:1). На менш асветленыя ўсходнія і заходнія месцы пойдзе дзярнова-друзавая, узбагачаная гумусам водапранікальная зямля (4:1). Ніжнія сонечныя ўчасткі можна адвесці для раслін, якія любяць суглінкі. А малаасветленыя паўночныя і паўночна-заходнія экспазіцыі пакрываюць звычайнай садовай зямлёй.

А цяпер — галоўнае: **што і дзе пасадзіць,** каб горка ў любую пару года радавала вока? Варыянтаў — безліч. Вось некаторыя парады.

На беднай сухой глебе ў верхняй частцы горкі можна размясціць гваздзікі кароткасцябловыя, бурачок скальны, маладзіла, паўкустоўе (напрыклад, чабор паўзучы і на яго фоне — снежна-белыя шапкі іберысу вечназялёнага).

На сонечным месцы, але ніжэй, садзяць флокс шылападобны, абрыету гібрыдную. Разрастаючыся, яны ствараюць своеасаблівую стракатую падушку.

Незаменную для альпінарыя камнялoмку лепш пасадзіць **у ніжняй частцы паўднёвага боку** (але не забывацць, што яна любіць вільгаць). Многія віды камнялoмкі (ценявая, дзярністая) любяць поўдзень, і іх можна размясціць па суседству з дрэвамі.

Расходнік — дзіця сонца, не пераносіць застою вады, лепш расце на сухой пясчана-камяністай глебе. Дыванкі гэтых раслін хутка разрастаюцца, а вы пастарайцеся падабраць расліны розных адценняў, форм.

Калі мы хочам любавацца каскадам кветак з вясны да глыбокай восені, абавязкова пасадзім у альпінарыі пралескі, белакветнікі, цюльпаны, пушкінію, мускары, восеньскія крокусы, бесчаснікі. Пералік — бясконцы, але лепш аддаць перавагу дробным кветкам і дзікім відам цыбулькавых. Варта дадаць сюды расліны, якія доўга цвітуць — макі, сонцацветы, энацеру місурыйскую, гейхеру гібрыдную, карпацкі званочак.

Нельга забываць і на акцэнты — аднолькавыя, дастаткова буйныя расліны. У кожнага ёсць свае любімыя (карлікавыя елкі, ліліі, ліятрыс каласковая і г. д.). Цудоўна глядзяцца гарачаўкі, рамонды.

І апошняя група — «і іншыя». Гэта ўсё, што падкажа нам густ, вопыт прафесіяналаў. У нашым горадзе шмат такіх горак — у Батанічным садзе, каля кінатэатра «Кастрычнік» (гл. здымак), у іншых месцах. З поспехам выкарыстоўваюцца прастрэл звычайны, хахлаткі, адоніс вясновы, вадазбор, разуха, папаратнікі, лапчаткі, рададэндроны...

ВОСЬ АДНА ПРОСТАЯ СХЕМА АЛЬПІНАРЫЯ:

РАЗРЭЗ А—Б: 1 — расходнік едкі, 2 — прастрэл звычайны, 3 — астра гімалайская, 4 — гарачаўка бессцябловая, 5 — анафалес, 6 — сонцацвет, 7 — карлікавая елка, 8 — крупка сібірская, 9 — гарачаўка цянь-шаньская, 10 — гваздзікі кароткасцябловыя, 11 — адоніс веснавы, 12 — расходнік тонкі.

РАЗРЭЗ В—Г: 1 — камнялoмка дзярністая, 2 — кедр сібірскі, 3 — рэзуха выбягаючая, 4 — іберыс вечназялёны, 5 — чабор паўзучы, 6 — кізільнік гарызантальны, 7 — расходнік атотылкавы.

Парады на ўсякі выпадак

Шпулька з-пад швейных нітак можа стаць зручным прыстасаваннем для выдалення з патрона цокаля лопнуўшай электрычнай лямпачкі.

Не разбіраючы шарніра ў аправе акуляраў, змажце галоўку і кончык вінта сінтэтычным клеем, і вінт не будзе сам па сабе выкручвацца.

Накрыйце гаршчок з-пад кветак кружком, які трэба выразаць з поліэтыленавай плёнкі, і вам не трэба будзе так часта паліваць пакаёвыя кветкі, асабліва летам.

Калі прыклеіць да пластмасавага футляра трымальнік ад непатрэбнай ужо аўтаручкі, футляр для акуляраў не будзе раз-пораз вывальвацца з кішэні.

РОЗГАЛАС

РОЗГАЛАС

ІНФАРМАЦЫЯ ДЛЯ РОЗДУМУ

«СВЕЦЯЦЬ» ПАПЯРОВЫЯ «МАНЕТЫ»

Як стала вядома з крыніц, блізкіх да кіраўніцтва Нацыянальнага банка Беларусі, прадстаўнікі апошняга ўчора накіраваліся за першай партыяй беларускіх шматразовых купонаў. Чакаецца, што гэта будуць папяровыя «манеты» вартасцю толькі 50 капеек на агульную суму 22 мільёны рублёў. Спяшаемся расчараваць прыхільнікаў гуманітарнай дапамогі — пакуль што кузняй шматразовых купонаў з'яўляюцца не Германія з Галандыяй, а Маскоўская і Пермская фабрыкі Дзяржзнака.

Куба і Беларусь устанавілі дыпадносіны

Учора адбылося падпісанне пратакола аб устанаўленні дыпламатычных адносін паміж Рэспублікай Беларусь і Рэспублікай Куба. З беларускага боку пратакол падпісаў намеснік міністра замежных спраў У. Астапенка, з кубінскага — намеснік міністра замежных спраў А. Ідальга.

Леанід ТУГАРЫН.

«РАСІЯ»

Так цяпер будзе афіцыяльна называцца Расійская дзяржава. Гэта найменне запісаў 16 красавіка ў Канстытуцыю VI З'езд народных дэпутатаў гэтай краіны.

ЦЭНЫ НА РЫНКАХ

Рыга. Ялавічына — 85 — 150, свініна — 85 — 140, масла — 180 — 200, алей 70 — 80, малако — 20, тварог — 60 — 70, смятана — 110 — 140, яйкі — 28 — 30, бульба — 5 — 10, капуста — 7 — 8, буракі — 6 — 7, морква — 4 — 8, цыбуля — 25.

Масква. Ялавічына — 150 — 200, свініна — 150 — 200, алей — 50 — 80, малако — 50 — 60, тварог — 70 — 100, смятана — 100 — 150, яйкі — 40 — 50, бульба — 10 — 12, капуста — 20 — 30, буракі — 20, морква — 20, цыбуля — 40 — 50.

Санкт-Пецярбург. Ялавічына — 100 — 200, свініна — 150 — 200, масла — 220 — 250, тварог — 50, смятана — 150, яйкі — 40, бульба — 15 — 20, капуста — 40, буракі — 20, морква — 20 — 30, цыбуля — 25 — 30.

Гомель. Ялавічына — 70 — 75, свініна — 70 — 80, алей — 60, бульба — 3, буракі — 4 — 5, морква — 3, цыбуля — 11 — 13, мёд — 150, яблыкі — 35 — 50, памідоры — 130.

Мінск. Ялавічына — 80 — 120, свініна — 70 — 120, масла — 110 — 120, алей — 70, малако — 5, тварог — 40, смятана — 60 — 70, яйкі — 20, бульба — 6 — 7, капуста — 20, буракі — 7 — 8, морква — 10, цыбуля — 20 — 25.

Сто купонаў — 10 — 8 рублёў, бутэлька піва — 10 рублёў, пачка цыгарэт «Астра» — 8 рублёў.

Алег ГРУЗДЗІЛОВІЧ.
«Агенцтва РІД».

«ТУНДРАВАЯ ВАЙНА»

Узаконеная свабода гандлю атрымала нечаканы рэзананс у Ненецкай аўтаномнай акрузе. Жанчыны тундравых пасялішчаў вымушаны ствараць атрады самаабароны. Так, жыхаркі пасёлка Нельмін Нос выставілі пікеты на дарогах і не прапускаюць на яго тэрыторыю навяўленых гандляроў з выпіўкай. Справа ў тым, што са спіртным у тундры цяжка, таму мясцовыя аленяводы, рыбакі і паляўнічыя расплачваюцца за бутэлькі з «зялёным змеем» шкуркамі пясца і далікатэснай рыбай. Абмен гэты яўна нераўнацэнны, таму ў тундру пацягнуліся аматары лёгкай нажывы. Вось жонкам і даводзіцца такім незвычайным спосабам абараняць свой дабрабыт. Дарэчы, у актыве жанчын Нельміна Носа ёсць ужо і адбітая «верталётная атака». Стрэламі яны адагналі верталёт «Мі-8», які быў «пад завязку» загружаны спіртным.

Аб карысці інспектарскай праверкі

ПІНСК. Гарадская падатковая інспекцыя разам з міліцыяй вырашыла ў выхадныя дні глыбей акунуцца ў стыхію мясцовага рэчавага рынку. Вынік такі. Калі раней за дзень у сярэднім фіксаваліся 4—5 выпадкаў укрыцця гандлярамі даходаў ад падатку, то за адну толькі суботу былі выяўлены дзесяткі падобных парушэнняў. Прама на месцы было сабрана штрафу на 12 тысяч рублёў.

Устрывожаныя актыўнасцю інспектараў, і рыначныя касіры працавалі больш эфектыўна, чым звычайна. У выніку іх грашовы збор за два выхадныя дні склаў 80,3 тысячы рублёў. Прычым 20 тысяч уплачаны ў выглядзе падушнага падатку замежнікамі, чаго раней не было.

МАЛЮНКІ З НАРВЕГІІ

ПЯЦЬ ГРАДУСАЎ КРУГЛЫ ГОД

трымае тэмпературу нарвежскае піва

Трапіць у Осла і не пабываць у піўбары было б недаравальна для жыхара любога нашага горада, які не раз прастойвае ў чэргах ля палаткі, нервова круцячы ў руках трохлітровы слоік. Слоік у Осла — яўная празмернасць. Пенны напітак тут на кожным кроку, некаторыя піўбары працуюць да трох гадзін ночы. Дык вось, завітаў у адзін з іх.

У зале паўзмрок. На сталах мільгаюць маленькія агеньчыкі свечак. Наведвальнікаў няшмат, чалавек дзесяць. Стойка бара, што паўкругам упісалася ў цэнтр памяшкання, апаясана бутэлькамі і банкамі з-пад піва, сабранымі, бадай, з усіх куткоў планеты. Ёсць нават польская пляшка. Нашых няма.

Падыходжу да сімпатычнай барменкі, прашу наліць фужэр піва маркі «Пілс».

— Гэта яшчэ не гатова, — вінавата гаворыць дзяўчына.

— Вось табе і на, — падумаў я. Што значыць, не гатова? Вадой, ці што, не паспелі разбавіць.

— Магу прапанаваць любое іншае, — сказала барменка. — А «Пілс» вось-вось астыне пасля варкі.

Дык вось у чым справа! Яны, аказваецца, дзе п'юць, там і гоняць.

Бяру фужэр, сядаю. Побач трое мужчын, няспешна пацягваючы піва, размаўляюць аб палітыцы. Крыху далей — маладая пара з двума вялікімі сабакамі на павадках. У працілеглым баку трое хлопцаў кідаюць стрэлы ў вывешаны на сцяне круг — гульня такая. На грошы. Ціха грае стэрэамузыка. У зале чысціня і ўтульнасць.

Азірнуўшыся, убачыў у правым куце за шклянымі дзвярамі тры бочкі і кацёл з конусападобным верхам. Самагонны апарат, ды і толькі. Цікава ўсё ж, як яны зараць такое цудоўнае піва? Падыходжу да дзяўчыны, прашу запрасіць гаспадара бара для размовы з журналістам.

— Бора Тонем, — працягвае мне руку малады хударлявы мужчына ў акулярах.

Даведаўшыся, хто я і што мне трэба, Бора прапанаваў мне сустрэцца на наступны дзень, калі не будзе так заняты.

Назаўтра ў назначаны час мы садзімся з ім за столік у кутку, п'ём каву (піва яшчэ не гатова) і размаўляем.

— Ваша піва — сакрэт фірмы?

— Часткова. Дарэчы, які гэта можа быць сакрэт? Гэта робіцца ўжо сто гадоў.

— І якая прадукцыйнасць вашага заводзіка?

— Дзве тысячы літраў у тыдзень. Якраз прыкладна столькі, колькі выпіваюць нашы кліенты.

— А колькі людзей у вас занята?

— Разам з запрошанымі збоку — чалавек адзінаццаць. З іх двое — на вытворчасці.

— А канкурэнты ў вас ёсць?

— Як вам сказаць? Наўрад ці. Тут мноства падобных кропак. Нашы аматары піва любяць хадзіць па розных барах, асабліва ў выхадныя. Там пакаштавалі, тут пасядзелі.

Задаю наіўнае пытанне: што будзе, калі аднойчы раптам бар застанецца без кліентаў. Ці не пракісне піва?

— Дык мы яго адразу ахаладжваем. Можа месяц стаяць, і нічога з ім не здарыцца.

Потым Бора знаёміць мяне з вытворчасцю.

— Вось сюды, — паказвае ён на вялікую металічную лейку, — засыпаецца спецыяльны сорт ячменю. Ён перамолваецца ў муку. Потым дабаўляецца пэўная колькасць вады адпаведнай тэмпературы, крыху парашковага малака. Усё гэта варыцца 4—5 гадзін. Пасля чаго адстойваецца. Выцягваецца асадак. Потым дадаюцца хмель, дрожджы. Ідзе працэс ферментацыі. Затым піва фільтруецца, ахаладжваецца да пяці градусаў. Такі стандарт тэмпературы піва. А потым яно паступае прама ў бар, на радасць кліентам. Увесь вытворчы цыкл, у залежнасці ад сорту піва, працягваецца ад двух да чатырох- пяці тыдняў.

— Уявім сабе, што вас запрасілі, напрыклад, у Мінск ці Маскву і прапанавалі адкрыць такі ж бар.

— А што, у вас дрэнна з півам? — спытаў Бора.

— Добра, — схлусіў я. — Вось толькі такіх сартоў, як у вас, няма.

— Можна, канешне. Ваш рынак — неаглядны. Але перад вамі адразу ўзнікне некалькі праблем. Па-першае, патрэбна сыравіна адпаведнай якасці. Мы, напрыклад, атрымліваем яе з Англіі, Германіі. Па-другое, неабходны сасуды з вельмі добрых металаў. Найважнейшая ўмова — гранічная чысціня на вытворчасці. І самае галоўнае — вада. Яе якасць вызначальная для добрага піва.

Нарвежскую ваду Бора мог бы не рэкламаваць. Кожны дзень піў яе з-пад крана. І не адрозніваю ад крынічнай. У нас, канешне, такі бар не адкрыеш. Хлорка ў рэцэпце піва не прадугледжана. А ў іншых месцах? Падумаць бы прадпрымальным людзям.

Не ведаю, ці пакаштую падобнае піва калі-небудзь дома. Таму, выйшаўшы з падвала, з задавальненнем заказаў фужэр пеннага напітку, які варыць 27-гадовы нарвежац Бора Тонем.

Міхаіл БАЦЯН.

Да нацыянальнага адраджэння на тралейбусе

ГРОДНА. (А. Дук). Вадзіцелі тралейбусаў першымі сярод транспартнікаў горада пачыналі назвы прыпынкаў аб'яўляць на беларускай мове. Але ж не ўсе яны добра ведаюць мову і не абыходзілася без недарэчнасцей. Зараз за вадзіцеляў некаторых тралейбусаў гэта робіць радыёінфарматар. Тралейбуснае ўпраўленне абласнога цэнтра набыло 7 радыёінфарматараў, а з запісам назваў прыпынкаў дапамаглі дыктары абласнога тэлебачання.

У тралейбусным упраўленні думаюць абсталяваць такім чынам усе тралейбусы, якіх больш за паўтары сотні. Пакуль жа вадзіцелі атрымалі папкі маршрутаў з назвамі прыпынкаў, надрукаваных па-беларуску.

НЯЎЖО МАЛА ПЯЦІ РАЗОЎ?

Пры выхадзе з прадуктовага магазіна, размешчанага ў цэнтральнай частцы горада, супрацоўнікамі аператыўна-пошукавага аддзела УУС Мінгарвыканкома быў затрыманы жыхар Капыльскага раёна 56-гадовы Т. Характэрна, што за плячамі гэтага чалавека ўжо цэлых пяць судзімасцей. Паспрабаваўшы ўкрасці з магазіна прадукты, Т. сам забяспечыў сабе шостую...

С. РАЧЫЛА.

ЗБЫВАЮЦЬ ЛЯЖАЛЫ ТАВАР

ТАЛАЧЫН. **(Т. Махтадуй).** Да нядаўняга часу жыхары раёна верылі, што гуманітарная дапамога выдзяляецца замежнымі краінамі ад шчырага сэрца. Але пераканаліся ў адваротным, калі ў цэнтр міласэрнасці для адзінокіх састарэлых людзей паступілі так званыя «звышдэфіцытныя, каштоўныя тавары». Сярод іх зношаныя ўшчэнт сукенкі і абутак, навушнікі, капюшоны ад балонневых куртак. Такі хлам не адважыліся ўзяць нават пенсіянеры, бо ў кожнага з іх на сённяшні дзень больш моцная вопратка.

ТЭАТР АБСУРДУ ЗАПРАШАЕ

ГРОДНА **(Б. Пракопчык).** Ходзяць упартыя чуткі, што Гродзенская — Горкаўская выбарчая акруга № 238 па выбарах народнага дэпутата Рэспублікі Беларусь будзе абавязкова занесена ў Кнігу рэкордаў Гінеса. Справа ў тым, што вось ужо два гады тут ніяк не выберуць свайго прадстаўніка ў Вярхоўны Савет. Колькі было кандыдатаў!

А як натхнёна і інтрыгуюча пачыналася гэта выбарчая эпапея! І кандыдаты ў дэпутаты былі сапраўднымі асобамі і гарэлі жаданнем перамагчы, і актыўнасць выбаршчыкаў залежала не толькі ад буфета на выбарчым участку.

Ну, а потым чым далей— тым болей выбары пачалі нагадваць нейкую кампанію па кампраметацыі і без таго яшчэ зусім кволай дэмакратыі. Незадаволеныя эфектыўнасцю работы вышэйшага органа ўлады рэспублікі людзі не бачылі сэнсу ў папаўненні яго яшчэ адным дэпутатам. А кандыдаты ў дэпутаты, відаць, слаба верылі ў магчымасць свайго выбрання і таму, як кажуць, проста «адбывалі нумар». У выніку ў апошнім туры галасавання на выбарчы ўчастак завітала, здаецца, менш дзесятай часткі ад спісачнага саставу выбаршчыкаў акругі.

Можа, гэта быў апошні этап выбарчага марафона? Дзе там... Толькі што акруговая выбарчая камісія паведаміла, што, у адпаведнасці з пастановай Цэнтральнай выбарчай камісіі, 31 мая адбудуцца паўторныя выбары народнага дэпутата па гэтай акрузе, і заклікала людзей вылучаць сваіх кандыдатаў.

Чым скончыцца гэты чарговы спектакль у тэатры абсурду можна (без асаблівай рызыкі памыліцца) прадказаць ужо сёння.

Абсурднасць гэтых выбараў яшчэ і ў тым, што лёс сённяшняга саставу Вярхоўнага Савета рэспублікі ў сувязі з магчымым рэферэндумам пад пытаннем. У любым выпадку яго чакае рэарганізацыя і, напэўна, значнае скарачэнне колькасці дэпутатаў. Які ж сэнс у такой сітуацыі праводзіць нейкія выбары?

Барыс ПРАКОПЧЫК.

ТЭЛЕБАЧАННЕ

17 красавіка

Беларускае тэлебачанне

8.30. Раніца рэспублікі.
8.45. «Дархан». Кінанарыс.
9.00. Беларуская літаратура. 9-ы клас.
9.30. «Зноў чую голас твой». Фільм-канцэрт.
10.05. «Гадзіннік спыніўся апоўначы». Маст. фільм.
11.45. Дж. Расіні. «Стабат Матэр».
16.30. Для школьнікаў. Скарбы беларускай гісторыі.
16.55. Фільм — дзецям. «Шэсць снежных дзён».
18.00. Дак. фільмы «Валянціна ды Анатолій з кардона № 8», «Гэты нязручны Пену», «Урокі музыкі».
19.00. Панарама.
19.25. Абласныя навіны (Магілёў).
19.35. Наш каментарый. «Ад калгаса — да фермера».
19.40. Чарнобыль: праблемы і вырашэнні.
20.00. «Веснавая элегія». Фільм-канцэрт.
20.25. Калыханка.
20.45. Тэлебіржа.
21.00. Трэці тайм.
21.45. Дабрачынны аўкцыён бізнес-клуба «Партнёр».
21.50. «Жаба-царэўна». Мультфільм для дарослых.
22.00. На сесіі Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь.
23.30. НІКа.
23.45. Дэбюты. Саюз кампазітараў Беларусі прадстаўляе...

І канал. Астанкіна

5.00. Раніца.
7.35. Мультфільмы «Паляўнічы», «Акаіро».
8.00. ...Да 16 і старэйшым.
8.40. «Жанчына ў капелюшы». Маст. фільм.
11.00. Навіны (з сурдаперакладам).
11.20. Клуб падарожнікаў (з сурдаперакладам).
12.20. Дак. фільм «Вораг па імені «агонь».
12.30. Канцэрт.
13.45. Бізнес-клас.
14.00. Навіны.
14.25. «Трывожная нядзеля». Маст. фільм.
15.50. Канцэрт ансамбля песні і танца «Мары Эл».
16.20. «Спектакль на зададзеную тэму». Дак. фільм.
17.00. Навіны.
17.25. Чалавек і закон.
18.15. «Тайна залатых туфлікаў». Мультфільм.
18.25. Фільм— дзецям. «Эміль з Ленебергі» (Швецыя). 3-я серыя «Свята ў Катхульце».
18.50. «Поле цудаў».
19.45. Добрай ночы, малышы!
20.00. Навіны.
20.40. «Пагляд», «Музагляд», «Так!», «Шоу-біржа», «Блюз у Расіі».
У перапынку **(23.00)** — Навіны.
0.15. «Фатограф». Тэлевізійны мастацкі фільм з серыі «Дэрык».

Канал «Расія»

7.00. Весткі.
7.20. Час дзелавых людзей.
8.25. Англійская мова. 1-ы год навучання.
8.55. Вольны час. «Увага: здымаю!».
9.10. Англійская мова. 2-гі год навучання.
9.40. Студыя «Нотабене».
10.20. «Патрэбна драматычная актрыса». В. Васільева.
11.35. «Пачакайце, дзеткі...».
11.50. «Санта-Барбара». 33-я серыя.
12.40. Сялянскае пытанне.
13.00. Весткі.
15.00. Музычны клас. «Дзеці для дзяцей... і дарослых».
15.45. Першы тайм.
16.00. Вольны час. «ТБ-атэлье».
16.15. Прастора плюс.
16.45. Т. Ін. Ка.
17.00. Сімфанічныя «гравюры» Кара Караева.
17.20. Паралелі.
17.55. М-трэст.
18.10. Так і жывём.
19.00. Весткі.
19.20. Свята кожны дзень.
19.30. Праграма «Ключ».
19.45. «Прызнанне ў каханні». Маст. фільм. 1-я і 2-я серыі.
22.00. Весткі.
22.20. Залатая шпора.
23.05. Майстры. Уладзімір Ашкеназі.
23.55. Лясы.

18 красавіка

Беларускае тэлебачанне

8.30. Раніца рэспублікі.
8.45. «Вертыкаль». Маст. фільм.
10.00. Паказвае Брэст.
11.00. Тыдзень планеты.
11.15. Арбіта. Прадстаўляе тэлебачанне Туркменіі.
12.15. 20 мінут рэдактара.
12.35. Экалагічны веснік.
13.10. «Музы палацаў і замкаў старых...»
14.00. Я і мы. Грамадска-палітычная праграма.
15.15. «Васьміножкі». Мультфільм.
15.25. Дабрачынны тэлеаўкцыён. Прамая лінія.
16.25. Беларускі сувенір. Выступленне дзіцячага ансамбля «Зорачка».
17.00. Ліфт-ХХ. Сумесная праграма з выдавецтвам «Эрыдан».
17.55. Футбол-92. «Дынама» (Мінск) — «Металург» (Маладзечна). У перапынку (18.45) — Панарама.
19.45. На пытанні гледачоў адказвае старшыня Мінскага гарадскога таварыства спажыўцоў В. Б. Ліеў. Прамая лінія.
20.15. «Дзяржаўны ансамбль танца Беларусі». Тэленарыс.
20.25. Калыханка.
20.45. Тэлебіржа.
21.00. «Менестрэль». Камерны фестываль класічнай гітары.
22.00. Маст. фільм. «Амадэй» (ЗША). 1-я серыя.
23.20. НІКа.
23.35. Футбол-92. 1. Вынікі тура. 2. «Дынама» (Брэст) — «Тарпеда» (Магілёў).

І канал. Астанкіна

6.30. Суботняя раніца дзелавога чалавека.
7.35. «Пудзя». Мультфільм.
7.45. Відэаканал «Садружнасць».
9.00. «Радыё «Труба». Забаўляльная праграма.
9.30. Цэнтр.
10.10. Дак. фільм «За паўночным сонцам».
10.30. Музычны кіёск.
11.00. ЭХ.
11.15. Фільмы-балеты рэжысёра Ф. Слідаўкера. «Шэкспірыяна».
12.25. Гэта вы можаце.
13.10. «Малінавае варэнне». Мультфільм.
13.20. Відавочнае — неверагоднае.
14.00. Навіны.
14.25. Дак. фільм «Чырвоная імперыя». Фільм 2-гі «Пераможцы і пераможаныя».
15.20. С. Пракоф'еў. Класічная сімфонія № 1.
15.35. «Гісторыя аднаго штурхаля». Маст. фільм.
16.10. «Новае падарожжа за «залатым руном». Пра Міжнародны фальклорны фестываль.
17.10. Чырвоны квадрат.
17.50. «Пчала Мая» (Германія— Аўстрыя).
18.15. «А калі яны ўсё ж такі пойдуць» (Італія). 1-я серыя маст. фільма.
19.45. Добрай ночы, малышы!
20.00. Навіны.
20.40. «А калі яны ўсё ж такі пойдуць». 2-я серыя.
22.20. Еўропа плюс. У перапынку **(23.00)** — Навіны.
23.40. Лімпапо.
0.10. «У гангстэраў іншыя правілы». З серыі «Дэрык».

Канал «Расія»

7.00. Весткі.
7.20. Крыніцы.
8.00. Баскетбольны агляд НБА.
8.35. Непазнаны Сусвет.
9.20. Эскулап.
9.30. Калі вам за... Ізабела Юр'ева.
10.00. Відэаканал «Плюс адзінаццаць».
12.05. Познер і Донах'ю.
13.00. Весткі.
13.20. «Уверх па лесвіцы, што вядзе ўверх». Мастак К. Худзякоў.
13.50. Пілігрым.
14.45. «Доўгая ноч Менахема Бейліса». Дак. фільм.
16.00. Футбол. «Тарпеда» (Масква) — «Ротар» (Валгаград). У перапынку — Праграма «ЭКС».
17.50. Мультфільм.
18.00. Парламенцкі веснік Расіі.
18.15. Навіны культуры.
19.00. Весткі.
19.20. Свята кожны дзень.
19.30. «Паданне пра храбрага Хачбара». Маст. фільм.
21.00. Крымінальны канал. «Зусім сакрэтна».
22.00. Весткі.
22.25. Праграма «А».

НАДВОР'Е

17 красавіка

Сёння ўдзень па рэспубліцы няўстойлівы характар надвор'я, на большай частцы тэрыторыі кароткачасовыя дажджы, месцамі навальніцы. Тэмпература паветра ў Гродна 6—8, Мінску і Віцебску — 8—10, Брэсце — 9—11, Магілёве — 10—12, Гомелі — 14—16 градусаў цяпла.

У наступныя двое сутак халоднае надвор'е. 18 красавіка па паўночнаму захаду, 19-га месцамі ападкі. Тэмпература паветра ўначы ад 2 градусаў марозу да 3-х — цяпла, удзень 18 красавіка 7—12, 19-га — 4—9 градусаў цяпла.

Л. САНКЕВІЧ,
інжынер-сіноптык.

СОВЕТСКАЯ БЕЛОРУССИЯ
СЁННЯ Ў НУМАРЫ

«Люстэрка». Інфармацыйная панарама.

«Дзелавыя людзі гатовы працаваць у Беларусі». Да візіту ў Італію ўрадавай дэлегацыі Рэспублікі Беларусь.

«Хворая эканоміка — хворы гандаль». Вынікі работы прадпрыемстваў гандлю за 1 квартал.

«Ці лічыце вы сябе пацярпеўшымі?» Супрацоўнікі лабараторыі сацыялагічных даследаванняў і інфармавання насельніцтва БНДІЭТІНА правялі тэлефоннае апытанне мінчан...

Інтэрв'ю па вашай просьбе. **«Як спагнаць аліменты з Гітлера».**

● РАДЫЁПЕРАХВАТ ●

РАДЫЁ «СВАБОДА»

● **У Мінск прыбывае высокапастаўлены прадстаўнік НБСЕ па падрыхтоўцы правядзення міжнароднай канферэнцыі па Нагорнаму Карабаху.**

● Прэзідэнт Міжнароднага валютнага фонду заявіў, што на працягу бліжэйшых чатырох гадоў фонд можа прадаставіць былым савецкім рэспублікам 'пазык' на агульную суму амаль 30 мільярдаў долараў. Адначасова Сусветны банк аб'явіў аб сваёй гатоўнасці прадаставіць гэтым рэспублікам 15 мільярдаў долараў. Увогуле ж ім спатрэбіцца дапамога ў размеры 147 мільярдаў долараў.

● **Заходнія фінансавыя эксперты не рэкамендуюць краінам СНД ствараць уласныя валютныя сістэмы. Яны заклікаюць банкі садзейнічаць умацаванню адзінай рублёвай прасторы.**

● За апошнія 70 гадоў насельніцтва былых сярэднеазіяцкіх рэспублік аддалілася ад Ірана, перш за ўсё ў культурным плане. Даходзіць нават да кур'ёзаў. Так, у час візіту дзяржаўнай дэлегацыі Ірана ў Таджыкістан вырашылі напісаць камюніке па-персідску. Але таджыкі суткі шукалі пішучую машынку з персідскім шрыфтам, а друкавалі на ёй члены іранскай дэлегацыі.

РАДЫЁ ПЕРАХВАТ

● **Свабода слова і друку, як вядома, з'яўляецца тым асялкам, на якім правяраецца дэмакратызм палітычных дзеячаў. Гэтага выпрабавання не вытрымаў спікер парламента Расіі Хасбулатаў, які скампраметаваў сябе несумленным выступленнем супраць «Известий». М. Палтаранін заявіў, што міністэрства друку і інфармацыі не стане рэагаваць на «наватарскія» прапановы Хасбулатава зрабіць «Известия» зноў газетай Саветаў усіх узроўняў. Палтаранін сказаў: «Я не разумею, навошта яму «Известия», газета занадта інтэлігентная для яго».**

РАДЫЁ ШВЕЦЫІ

● На Поўначы Еўропы выпадае цяжкіх металаў менш, чым у Цэнтральнай ці Заходняй Еўропе. Галоўны пастаўшчык цяжкіх металаў у атмасферу — Расія. У выніку вельмі забруджаны Кольскі паўвостраў. Больш за ўсё выпадае нікелю, хрому і медзі. Пагаршае экалогію рэгіёна Санкт-Пецярбург, яго індустрыяльныя раёны. З прыбалтыйскіх краін больш за ўсё выкідвае ў атмасферу цяжкіх металаў Эстонія.

● **На думку шведаў, моладзь краін СНД больш цікавіцца літаратурай, кіно, тэатрам, навукай, чым іх аднагодкі з Захаду. Гэта тлумачаць тым, што савецкія маладыя людзі былі абмежаваныя ў магчымасцях падарожнічаць па свеце.**

«ГОЛАС АМЕРЫКІ»

● ЗША маюць намер дабівацца адхілення Сербіі ад удзелу ў Хельсінкскім працэсе, калі сербскія падраздзяленні будуць працягваць баявыя дзеянні ў Босніі і Герцагавіне. І калі там сітуацыя не палепшыцца да 29 красавіка, ЗША будуць патрабаваць склікання надзвычайнай сесіі НБСЕ.

● **Учора лівійскія ўлады паспрабавалі праігнараваць міжнародныя санкцыі і накіравалі свае самалёты ў некаторыя краіны. Але самалёты былі вымушаны вярнуцца назад. Адначасова ў шэрагу дзяржаў пачалася высылка лівійскіх дыпламатаў на радзіму. ААН сфарміраваў камітэт па назіранню за выкананнем санкцый па Лівіі.**

● РАДЫЁПЕРАХВАТ ● РАДЫЁПЕРАХВАТ ● РАДЫЁПЕРАХВАТ ●

СМАЧНА ЕСЦІ

Выручаюць яйкі

З чым іншым, а з яйкамі пакуль што асаблівага дэфіцыту не адчуваецца. Яны могуць выручыць у любы момант — і для сям'і, і тады, калі ў доме чакаюць гасцей. Банальную яечню ці амлет прыгатуе кожны, а вось фаршыраваныя яйкі дапамогуць вам паказаць сваё кулінарнае майстэрства.

Яны вельмі ўпрыгожваюць святочны стол і для фантазіі — прастора неабмежаваная. Яйкі варыць не больш 10 мінут, інакш яны будуць мець непрыгожае адценне, ды і смак іх пагоршыцца. Крутыя яйкі разрэзаць уздоўж, жаўток дастаць і выкарыстаць для прыгатавання начыння. Падрыхтаваць фарш можна з **селядца ці кількі:** абабраць ад касцей, прапусціць праз мясарубку і расцерці з жаўтком. Для гэтага можна выкарыстаць таксама **рыбныя кансервы** з дабаўленнем масла. **З курынай печані:** жаўток змяшаць з пячонкай і дабавіць маянэз. **З агуркамі:** жаўток расцерці са смятанай і дабавіць дробна нарэзаныя агуркі. **З таматам:** расцёртыя жаўткі змяшаць з таматным соусам і дробна нарэзанай зялёнай цыбуляй. Калі ёсць масліны, у гэты фарш можна дабавіць і іх, але таксама дробна парэзаць. Смачнае начынне можна прыгатаваць **з адвараных грыбоў.** Такім чынам, начынне гатова, можна напаўняць бялкі.

Можна зрабіць і наступным чынам. Чайнай лыжкай невялікімі горкамі раскласці фарш, надаць яму форму рыбкі, з салёнага агурка зрабіўшы плаўнікі і хвост. Лёгка зрабіць розныя кошыкі, для ручак выкарыстоўваючы разрэзаныя па акружнасці перац, скурку вялікага агурка, цэдру лімона. Фарш у кошыках можна ўпрыгожыць зяленівам, кавалачкамі радыскі, ягадамі журавін. Паспрабуйце — і вы пераканаецеся, што стравы з яек прыемна сервіраваць.

Яшчэ адна страва — **з фаршыраваных яек.** Для фаршу трэба ўзяць плаўлены сыр, прапусціць яго праз

мясарубку, змяшаць з жаўткамі, дабавіць крыху маянэзу. Добра ўсё перамяшаць, каб маса атрымалася дастаткова густая, але не рассыпалася. Разрэзаныя ўпоперак яйкі напоўніць з горкай гэтым фаршам і надаць яму форму галавы кураняці. З варанай морквы нарэзаць тонкія брусочкі, завостраныя на канцы. Зверху на галоўцы «кураняці» зрабіць тры невялікія паглыбленні і ўставіць у іх кавалачкі морквы — атрымаецца грабеньчык. Вочы можна зрабіць з сушаных чарніц, гарошын перцу. Каб расставіць «куранят» на талерцы, трэба нарэзаць якой-небудзь агародніны, каб бялкі не слізгалі па ёй. Вакол «куранят» пакласці па краю талеркі зялёны гарошак і свежае зяленіва.

ЯК БЫЦЬ ПРЫГОЖАЙ

Вочы— люстэрка душы

У папярэдніх выпусках «Хатняй энцыклапедыі» ішла размова аб доглядзе скуры рук, скуры твару, даваліся парады, як захаваць стройнасць фігуры, як выпрацаваць прыгажосць рухаў.

Сёння ідзе гаворка аб вачах—люстэрку душы, як сказаў класік.

Бліскучыя, ясныя вочы ўпрыгожаць самы звычайны твар.

Рэкамендуецца штодзённа прамываць вочы настоем моцнага чаю, што дапамагае зняць стомленасць і пачырваненне павекаў. Прымочкі з ліпавага цвету і рамонку (1 ст. лыжка на шклянку кіпеню) дапамогуць захаваць бляск вачэй.

Эфектыўна дзейнічаюць малочныя кампрэсы, якія ліквідуюць запаленчыя з'явы: насычаны малаком тампон пакласці на заплюшчаныя вочы на 4—5 мінут. Затым змыць вадой і падсушыць. Тлусты крэм нанесці вакол вачэй.

Мяшочкі пад вачамі і прыпухласць павекаў могуць быць вынікам розных унутраных захворванняў. Але нярэдка яны

з'яўляюцца і не ў сувязі з імі. Тады вам дапамогуць кампрэсы з настою шалфею. Заварыць 1 чайную лыжку шалфею на 100 мл кіпеню і патрымаць пад накрыўкай 10 хвілін. Адну частку ахаладзіць у халадзільніку, другую злёгку падагрэць. Ватны тампон з цёплым настоем 5—10 хвілін патрымаць на заплюшчаных вачах. Затым зрабіць халодны кампрэс. Такія кантрасныя кампрэсы лепш рабіць перад сном.

Добры эфект даюць таксама маскі з лісця пятрушкі і сырой бульбы.

Свежае зяленіва пятрушкі дробна нарэзаць. Такую накладку на мяшочкі пад вачамі і прыпухлыя павекі прыкрыць вільготнымі тампонамі. Працэдура павінна працягвацца 10—15 хвілін.

Добрае дзеянне аказвае маска з надранай сырой бульбы. Маску для вачэй можна рабіць і камбінаваную: 2 чайныя лыжкі надранай бульбы з 2 чайнымі лыжкамі мукі і 2 чайнымі лыжкамі малака. Маска таксама наносіцца на 10—15 хвілін.

Паляпшае кровазварот наступная маска: здробненыя лісце і сцябліны пятрушкі (1 чайная лыжка) змяшаць са смятанай (2 чайныя лыжкі). Маску кладуць на прыпухлыя павекі і мяшочкі на 20—30 хвілін. Затым прамыць твар вадой і нанесці крэм.

ЦІ ВЕДАЕШ, МАМА?

Чаго нельга рабіць з маленькімі дзецьмі

● **Нельга карміць нованароджанае дзіця раней, чым выйдзе з яго першародны кал, прыблізна 24 гадзіны.**

● Нельга класці пасля кармлення на левы бок, трэба заўсёды на правы. Справа ў тым, што ў немаўлят печань займае амаль палавіну ўсёй поласці жывата, і калі дзіця пакласці на левы бок, то вялікая печань будзе ціснуць на поўны страўнік, што выклічa ў дзіцяці неспакойны стан, зрыгіванне. (У дарослых печань складае 0,027 усёй вагі цела, а ў нованароджанага 0,042.)

● **Не варта дзіця калыхаць ні на руках, ні ў калысцы.**

● Трымаць дзіця на святле першыя 2—3 тыдні пасля нараджэння. Трэба ложак заўсёды зацямняць, бо святло ўзбуджае дзіця і прыводзіць да захворвання вачэй.

● **Насіць дзіця заўсёды на адной і той жа руцэ, звычайна на левай. Ад гэтага левая рука дзіцяці (свабодная ў рухах) развіваецца лепш, і дзіця нярэдка становіцца ляўшой.**

● Дазваляць падрастаючаму дзіцяці ссаць соску, а за адсутнасцю яе — свае пальцы, таму што гэта прыводзіць да няправільнага размяшчэння прарэзваемых зубоў (зубы наперад) і да змянення формы губ.

● **Прымушаць дзіця хадзіць вельмі рана, бо гэта нярэдка скрыўляе яшчэ слабыя ногі.**

● Прымушаць раней часу завучваць вельмі многа новых слоў, гэта адбіваецца потым на якасці мовы і нервовай сістэме дзіцяці.

● **Апранаць маленькіх дзяцей у шоўк, які перашкаджае вентыляцыі. Паветра павінна свабодна праходзіць праз адзенне да порцела, як і выпарэнні павінны выходзіць наверх, а не збірацца вакол цела дзіцяці. Шаўковае адзенне перашкаджае такому абмену.**

● Дазваляць дзецям, нават яшчэ з груднога ўзросту, біць па твары маці ці наогул таго, хто трымае яго на руках. Асабліва ж дарослым смяяцца пры гэтым (што звычайна практыкуецца). Гэтым дзіця заахвочваецца на гэткія паводзіны.

● **Адносіцца раўнадушна да нахільнасцей дзяцей мучыць насякомых, птушак, жывёлу, адломваючы ім крылы, ножкі, прывязваючы на вяроўку, кідаючы, як мячык, і г. д. Гэтыя ўласцівасці характару развіваюць у дзіцяці схільнасць і нават страсць да пакут іншых, робяць яго бессардэчным і, як ні дзіўна (але гэта факт), перш за ўсё менавіта ў адносінах да сваіх бацькоў.**

● Прывучваць дзяцей з груднога ўзросту да спіртных напіткаў (што таксама здараецца), спадзеючыся, што маленькая доза, кропля шкоды не прынясе, а толькі надасць дзіцяці бадзёрасці, апетыту. Але якраз наадварот: бадзёрасці не дасць, а шкоды можа прынесці многа, што выявіцца праз некалькі гадоў у прызвычаенасці да спіртных напіткаў з усімі адсюль вынікамі.

Прагноз надвор'я па Рэспубліцы Беларусь з 19 па 26 красавіка 1992 года

На тэрыторыі рэспублікі на працягу ўсяго тыдня чакаюцца кароткачасовыя дажджы амаль без перапынку, прычым па прагнозах метэаролагаў на плошчы Незалежнасці ў Мінску магчыма з'яўленне вялікай лужыны. У сувязі з тым, што ў рынкачных умовах набыццё дажджу за валюту ў Цэнтральнага гідраметцэнтра (г. Масква) абыходзіцца Беларусі вельмі дорага, рэкамендуем працаўнікам сельскай гаспадаркі максімальна выкарыстоўваць апалкі менавіта на гэтым тыдні. З 27 красавіка дажджы... І і ІІ катэгорый якасці будуць прадастаўляцца калгасам і саўгасам па безнаяўнаму разліку па камерцыйных цэнах. Гарады-героі і з насельніцтвам больш як 100 тысяч жыхароў будуць па меры магчымасці забяспечаны дажджамі ІІІ катэгорыі якасці (10 кропляў у гадзіну). Астатнія населеныя пункты ў сувязі з вычарпальнасцю фондаў застануцца без дажджу або будуць забяспечвацца трапічнымі ападкамі, прыбыўшымі ў рамках гуманітарнай дапамогі з Новай Зеландыі. Пры гэтым асоб, народжаных пад знакам Рыбы, і ахвяр перабудовы будуць паліваць двайной нормай вільгаці.

Сонца ў **Брэсце** ўзыдзе, як звычайна, але прыкладна 23 красавіка яно перастане функцыяніраваць, аб'явіць аднадзённую забастоўку супраць забруджвання атмасферы і заходзіць адмовіцца. У ліку патрабаванняў Сонца будуць і палітычныя.

У Віцебску ў панядзелак, сераду і пятніцу дзейнічае Сонца, у аўторак і нядзелю — Марс, у чацвер — зорка Альфа-Цэнтаўра, прысланая ў Сонечную сістэму на стажыроўку. На тэрыторыі Аршанскага раёна чакаецца сонечнае зацьменне, прысвечанае 200-годдзю з'яўлення ў гэтай мясцовасці першага каларадскага жука.

У сувязі з пагаршэннем экалагічнай абстаноўкі, дрэннай работай абласнога Савета народных дэпутатаў і чарговай гадавінай аварыі на ЧАЭС **на тэрыторыі Гомельскай вобласці** з 21 красавіка з 17 гадзін па рэчыцкаму часу наступіць палярная ноч, якая невядома калі закончыцца.

У Магілёве Сонца таксама не плануецца з-за таго, што ўлады горада на Дняпры абвясцілі аднабаковы мараторый на выкарыстанне сонечнай энергіі. Калі ўсё ж свяціла ўзыдзе, яго захад на тэрыторыі Асіповіцкага, Бялыніцкага, Краснапольскага і Круглянскага раёнаў прыйдзецца ажыццяўляць уручную.

Гродна па цотных днях будзе па ўмовах бартэрнай здзелкі выкарыстоўваць польскае сонца (Польшча ў гэты час забірае наш вецер), а па няцотных — Сонца спачатку будзе заходзіць, а потым — усходзіць. Даўжыня дня прама прапарцыянальная даўжыні чаргі ля беларуска-польскай мытні.

Больш складаная сітуацыя на будучым тыдні будзе **ў сталіцы Беларусі.** Мінская біржа прыватызавала частку Галактыкі, таму заявай Мінгарсавета народных дэпутатаў спажыванне Сонца жорстка лімітавана. Так, з 6 да 10 раніцы ім карыстаецца Фрунзенскі раён Мінска, з 10 да 14 гадзін — Партызанскі, з 14 да 18 гадзін — Ленінскі, з 18 да 22 гадзін вечара — Маскоўскі, з 22 гадзін вечара да 2 гадзін ночы — Першамайскі раён сталіцы. З дзвюх гадзін ночы да 6 гадзін раніцы Сонца будзе несці службу толькі над плошчай Незалежнасці. Дарэчы, Мінгарсавет абавязаўся аплачваць лячэнне за ўсе сонечныя апёкі і ўдары, якія адбудуцца з 1 красавіка па 30 жніўня.

З 19 красавіка бягучага года рашэннем закрытага пасяджэння Прэзідыума парламента Рэспублікі Беларусь на яе тэрыторыі ўводзіцца падатак на паветра. Аб умовах і памерах новага і доўгачаканага падатку можна даведацца з перадач радыёстанцыі «Свабода». Грошы трэба ўнесці ў жыллёва-камунальныя службы па месцы жыхарства. Асобы, якія заплацілі падатак, маюць права дыхаць існуючым паветрам, астатнія павінны выкарыстоўваць процівагазы, якія з 18 красавіка паступяць у шырокі продаж. Асобы, якія незаконна дыхаюць паветрам пасля двухразовага папярэджання і штрафу ў памеры 500 рублёў, прыцягваюцца да крымінальнай адказнасці. Па камерцыйных цэнах можна атрымаць пасведчанне на права дыхаць чыстым (спецыяльна адфільтраваным) паветрам у адведзеных для гэтага месцах.

На працягу тыдня вецер над Беларуссю будзе праляталь са скорасцю 900 кіламетраў у гадзіну, таму вы яго амаль не адчуеце. Памятайце, што ў выглядзе ветру са звышгукавой скорасцю могуць праляталь амерыканскія спадарожнікі-шпіёны. Таму будзьце пільнымі. Талоны на вецер, выдадзеныя ў першым квартале 1992 года, сапраўдныя і на наступным тыдні.

У рамках абмену вопытам метэаролагаў Беларусі і Інданезіі Гідраметцэнтр Рэспублікі Беларусь збіраецца з 20 па 24 красавіка правесці ў Брэсцкай вобласці паказальна-эксперыментальнае землетрасенне сілай у 9—10 балаў па шкале Ельцына з мэтай вывучэння і замацавання на практыцы асноў грамадзянскай абароны. Па гэтых жа прычынах у Гродзенскай вобласці плануецца тайфун, дастаўлены ў якасці падарунку з берагоў Ціхага акіяна, а ў Мінску — прарыў каналізацыі з адпаведнай паводкай, ажыццёўленай уласнымі сіламі.

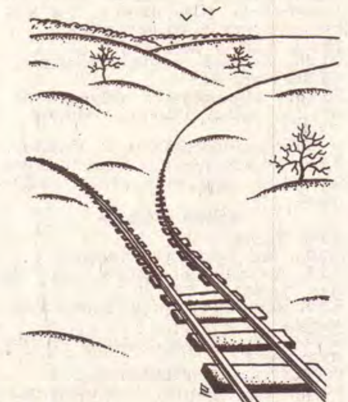
Памятайце — з 25 красавіка магчымы пераход Месяца пад юрысдыкцыю Расіі. Таму зараз Міністэрства замежных спраў РБ вядзе ў ААН перагаворы аб начным асвятленні Беларусі якой-небудзь іншай планетай. Да высвятлення становішча прылівы, адлівы, а таксама выццё ваўкоў на тэрыторыі Беларусі часова прыпыняецца.

У цэлым надвор'е ў Беларусі застанецца ў рамках Канстытуцыі і адпаведных пастаноў урада. З 20 красавіка адкрываецца падпіска на акцыі Беларускага гідраметцэнтра. Кошт адной простай акцыі — 5 тысяч рублёў, прывілеяванай — 10 тысяч рублёў. Кожны, хто набыў простую акцыю, зможа карыстацца нашымі данымі, а з прывілеяванай акцыяй вы маеце права ўплываць на прагноз надвор'я ў рэспубліцы. Астатнія жыхары Беларусі вымушаны будуць карыстацца народнымі прыкметамі. Рынак ёсць рынак!

Пазаштатны супрацоўнік Гідраметцэнтра РБ Станіслаў СУЛКОЎСКІ.

Смехатэрапія

Фразы

▲ Пасля перамогі Дон Кіхота над ветракамі ўся акруга засталася без хлеба.

С. БАЛЬШАКОЎ.

▲ У палацы мяркуюць, што яны змагаюцца за кроўныя інтарэсы народа.

▲ Самагонаварэнне — «партызанскі» рух алкаголікаў.

Ю. РЫБНІКАЎ.

▲ У аўтараў мемуараў звычайна няма праблем са станоўчымі героямі.

▲ Ад папяровай работы тупеюць нават алоўкі.

А. БАРАНАЎ.

▲ Мінулае: «Перад выкарыстаннем — узбоўтваць».

▲ Што магла ведаць Ева аб стрыптызе?

▲ Калі вакол пацукі, значыць, карабель яшчэ плыве.

▲ Сатыра падобная на блыху: па-першае — кусаецца, па-другое — інтэрнацыянальная, па-трэцяе — пад пазногцем.

У. КАЛЕЧЫЦКІ.

ВЯСЁЛЫ АЛОВАК

Малюнкі А. ЧУБУКІНА (Магілёў), А. ПАПОВА (Мінск), Я. БУЛАВЫ (Магілёў).

Тэст: «Ці можаце вы быць грамадзянінам Беларусі?»

1. Сталіцай Рэспублікі Беларусь з'яўляецца горад:
а) Алма-Ата — 0 ачкоў
б) Бішкек — 0 ачкоў
в) Смаргонь — 0 ачкоў
г) Мінск — 5 ачкоў

2. Наша рэспубліка мяжуе з Захаду:
а) з Камерунам — 0 ачкоў
б) з Кітаем — 0 ачкоў
в) з Ісландыяй—0 ачкоў
г) з Польшчай — 5 ачкоў

3. Якую мову вы лічыце роднай:
а) эсперанта — 0 ачкоў
б) англійскую — 0 ачкоў
в) хіндзі — 0 ачкоў
г) беларускую — 5 ачкоў

4. У апазіцыі ў Вярхоўным Савеце РБ знаходзіцца:
а) Арганізацыя вызвалення Палесціны — 0 ачкоў
б) Дэмакратычная партыя ЗША — 0 ачкоў
в) «чырвоныя кхмеры» — 0 ачкоў
г) Беларускі народны фронт — 5 ачкоў

5. Які цяпер існуе тэрытарыяльны падзел Беларусі:
а) па рэзервацыях — 0 ачкоў
б) па бантустанах — 0 ачкоў
в) па губернях — 0 ачкоў
г) па абласцях — 5 ачкоў

6. Як выглядае беларускі дзяржаўны сцяг:
а) чэрап з касцямі на чорным фоне — 0 ачкоў
б) шасціканцовая зорка на белым фоне — 0 ачкоў
в) зялёны, з дзіркай пасярэдзіне — 0 ачкоў
г) бела-чырвона-белы — 5 ачкоў

7. Нацыянальнай беларускай стравай з'яўляецца:
а) рыс — 0 ачкоў
б) лягушачыя лапкі — 0 ачкоў
в) спагеці — 0 ачкоў
г) бульбяныя дранікі — 5 ачкоў

8. Нацыянальным паэтам Беларусі з'яўляецца:
а) Самед Вургун — 0 ачкоў
б) Тарас Шаўчэнка — 0 ачкоў
в) Хамза — 0 ачкоў
г) Якуб Колас — 5 ачкоў

9. Якая важная падзея можа адбыцца ў Беларусі ў 1992 годзе:
а) у магазіны прывязуць чырвоную ікру — 0 ачкоў
б) Мінскае «Дынама» выйграе ў зборнай Германіі — 0 ачкоў
в) стане таннай гарэлка — 0 ачкоў
г) можа адбыцца рэферэндум — 5 ачкоў

10. Якія вядомыя жывёлы жывуць у Белавежскай пушчы:
а) кенгуру — 0 ачкоў
б) сланы — 0 ачкоў
в) белыя мядзведзі — 0 ачкоў
г) зубры — 5 ачкоў

11. Жыве..!
а) Кыргызстан — 0 ачкоў
б) КПБ — 0 ачкоў
в) КДБ — 0 ачкоў
г) Беларусь — 5 ачкоў

ВЫНІКІ ТЭСТА

0 — 54 ачкі — Вы бязродны касмапаліт, без кроплі патрыятызму. Каб быць грамадзянінам Беларусі, вам трэба ведаць геаграфію, вывучыць беларускую мову і навучыцца адрозніваць зуброў ад кенгуру.

55 ачкоў — Віншуем вас. Вы — сапраўдны грамадзянін Рэспублікі Беларусь. Не забудзьце потым абмяняць пашпарт.

56 і больш ачкоў — Здаецца, вы разгадвалі не той тэст. Далей будзьце ўважлівымі.

Рэстаранныя байкі

Наведвальнік у рэстаране бесперапынку крычыць:
— Таварыш афіцыянт! — Нарэшце афіцыянт падыходзіць.
— Я заказваю біфштэкс ужо трэці раз!
— Я рад, што ён вам так спадабаўся.

***

У рэстаране:
— Калі ласка, прынясіце мне біфштэкс, але каб ён быў з добрага мяса, злёгку прасмажаны, дастаткова мяккі. А лепш за ўсё ўзяць мяса маладога цяляці...
— А якая група крыві павінна быць у гэтага цяляці? — ветліва пацікавіўся афіцыянт.

***

— Афіцыянт, біфштэкс такі гарачы, што я яго не магу есці!
— А вы дзьмухніце...
— Гм!.. Баюся, што зляціць з талеркі...

— Прынясіце мне порцыю арфаграфічных памылак.
— Прабачце, але ў нас у рэстаране няма нічога падобнага.
— Але чаму ж тады іх столькі ў меню?

***

— Афіцыянт, у гэтай курыцы адна нага карацейшая за другую!
— Ну і што! Вы ж не збіраецеся з ёю танцаваць?

Сабраў В. БАБЕЙ.

Галоўны рэдактар У. Б. НАРКЕВІЧ.

ЗАСНАВАЛЬНІКІ: Вярхоўны Савет Рэспублікі Беларусь, Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь, калектыў рэдакцыі газеты «Звязда».

НАШ АДРАС: 220041, гор. Мінск, праспект Ф. Скарыны, 77, рэдакцыя газеты «Звязда».

ТЭЛЕФОНЫ: прыёмнай — 32-51-05, аддзела пісьмаў—32-04-52, 32-41-92, навін—32-15-02, даведкі па рэкламе і аб'явах — 32-35-91.

ПА НУМАРУ ДЗЯЖУРЫЛІ: член рэдакцыйнай калегіі Уладзімір Андрыевіч, першы намеснік адказнага сакратара Яўген Ляхаў, старшы карэктар Ала Сабалеўская.

Аўтары апублікаваных матэрыялаў нясуць адказнасць за падбор і дакладнасць фактаў. Іх меркаванні не заўсёды супадаюць з меркаваннем рэдакцыі.

Рэдакцыя пакідае за сабой права не ўступаць у перапіску з чытачамі.

Друкарня выдавецтва «Беларускі Дом друку». Тыраж 81.784. Індэкс 63.850. Зак. № 80. Выходзіць 250 разоў на год. Нумар падпісаны ў 21.05.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ДАМАШНІ ДОКТАР

Хадзіць, танцаваць— без стомы...

— На рабоце ўвесь час на нагах, к вечару яны ўжо гудуць — так стамляюцца! Боты не нацягнеш, раптам сталі цесныя, ступні ацяклі, баляць...

Хто не чуў гэтых скаргаў, хто сам не зведваў такой стомленасці, калі ўжо і «ногі не ідуць». Бо падобнае бывае не толькі ў тых, хто працуе стоячы. К пяцідзесяці гадам у кожнага другога развіваецца плоскаступнёвасць, і ўжо тады баляць не толькі ногі — мяняюцца паходка, постаць, баліць пазваночнік. Асабліва пакутуюць ад гэтага жанчыны — плата за занадта вузкія чаравікі і высокія абцасы...

Ці можна пазбегнуць гэтага, ці могуць нашы ногі да самай старасці хадзіць, танцаваць—без стомы? Так, могуць, калі, канешне, пра іх паклапаціцца.

Такім чынам, вы працуеце стоячы? **Пастарайцеся хоць бы некалькі разоў за змену спакойна пасядзець некалькі хвілін,** але так, каб ногі можна было выцягнуць і прыўзняць. Пастойце па чарзе на пальцах, на насках, на ўнутраным, знешнім баку ступняў.

Дома кожны вечар таксама трэба хадзіць на дыбачках. Потым легчы, прыўзняць ногі і патрымаць іх так, паступова павялічваючы час, — да 10 хвілін.

Дапамагаюць зняць боль, стомленасць кантрасныя ванны ці душ — менавіта на ступні. Пад гарачай вадой іх трэба трымаць 1—2 хвіліны, а пад халоднай — усяго некалькі секунд. Зрабіце да дзесяці пераключэнняў з цяпла на холад, скончыўшы прахладнай вадой, — адразу адчуеце палёгку.

Карысныя і ваннaчкі з содай, шалфеем, мыльныя... Пасля такой працэдуры добра яшчэ зрабіць масаж — можна проста пагладжваць, расціраць ступні, лыткі, бёдры. Яшчэ больш эфектыўны — кропкавы масаж. У любым выпадку тут

трэба параіцца з урачом рэфлексатэрапеўтам. Ён скажа, ці можна вам рабіць масаж наогул. Бо ёсць хваробы, напрыклад, варыкознае расшырэнне вен, калі такія працэдуры проста небяспечныя! Урач параіць таксама, якія кропкі масіраваць пры стомленасці тых ці іншых мышцаў. Мы ж раскажам толькі пра тое, як зняць стомленасць мышцаў саміх ног.

Вядома, што ўвесь наш арганізм нібыта сфакусіраваны... на падэшвах. Менавіта тут знаходзяцца біялагічна актыўныя кропкі, звязаныя літаральна з кожным нашым органам. **Таму масаж падэшваў, пры якім адбываецца раздражненне актыўных кропак і зон, нармалізуе многія жыццёвыя працэсы,** здымае стомленасць і нервовае напружанне, узмацняе абменныя працэсы, умацоўвае мышцы і звязкі ступняў, галёнак.

Кропак «ад стомленасці ног» чатыры. Першую вы адшукаеце, сціснуўшы пальцы нагі. Пры гэтым на падэшве ўтвараецца ямка, а ў цэнтры яе — патрэбная кропка. Другая знаходзіцца крыху ніжэй пазногця вялікага пальца і крыху направа. Трэцяя — на ступні, за костачкай, па цэнтру. І, нарэшце, чацвёртая — на 3—4 сантыметры ніжэй калена, бліжэй да вонкавага пярэдняга краю косці. Масаж кропак трэба рабіць ад 2—5 хвілін, размінаючы іх ці націскаючы да адчування лёгкага цяпла і болю. Дарэчы, усё гэта можна зрабіць прасцей, маючы ў доме масажоры для ног — глядзіце тэлевізар і «катайце шарыкі» нагамі. Не забывайцеся ўключаць практыкаванні для ног і ў ранішнюю гімнастыку! Гэта тая ж хадзьба на дыбачках, ахопліванне мяча падэшвамі, захоп алоўка, сурвэткі пальцамі. Карысныя таксама згінанні-разгінанні ступняў, кручэнне, падскокі. І наогул трэба ўсяляк развіваць сілу ног: часцей хадзіць басанож — па пяску, гальцы, скошанай траве. Спрыяе гэтаму і плаванне кролем, язда на веласіпедзе, спартыўная хадзьба, бег.

І абавязкова сачыце за вагой: лішнія кілаграмы — гэта і лішняя нагрузка на ногі...

Лячэнне вотруб'ем

Некалі харчовыя валокны (да іх належаць поліцукрыды цэлюлоза, незасваяльныя вугляводы — клятчатка) называлі баластнымі рэчывамі. І толькі параўнаўча нядаўна да праблемы харчавання мякінай і вотруб'ем медыцынская навука змяніла адносіны. Заўважана, напрыклад, што дэфіцыт харчовых валокнаў у рацыёне з'яўляецца адной з прычын узнікнення такіх хвароб, як язва страўніка дванаццаціперснай

кішкі, падагра, варыкознае расшырэнне вен, мочакаменная хвароба, і іншых. За мяжой выпускаюць некалькі дзесяткаў сартоў хлебных вырабаў, якія ў параўнанні са звычайнымі ўтрымліваюць у 35 разоў больш харчовых валокнаў і ў 4 разы менш калорый.

Харчовымі валокнамі багатыя таксама бабовыя, хрусткая смажаная бульба, кукуруза, мякаць яблыкаў, какава, арэхі, хлеб з непрасеянай мукі, а таксама крупяныя стравы з вотруб'я. Але давайце паглядзім, чым жа карысныя пералічаныя прадукты? Паніжаючы ў цэлым апетыт, яны павялічваюць пачуццё насычэння, змяншаюць ужыванне энергіі, спрыяюць хуткаму вызваленню страўніка ад ежы. Спрыяльнае ўздзеянне пры гэтым аказваецца таксама і на тонкую кішку: паляпшаецца пераносаасць арганізмам цукру, рэгулюецца выдзяленне інсуліну, змяняецца ступень усмоктвання тлушчу, кальцыю, жалеза і цынку. Плюс да гэтага — паніжаецца ўзровень халестэрыну ў крыві. Харчовыя валокны, змяняючы экалогію кішэчнай мікрафлоры, калі павялічваецца колькасць карысных мікраарганізмаў, з'яўляюцца цудоўным прафілактычным сродкам супраць дысбактэрыёзу кішэчніка.

Вось чаму тым, хто пакутуе ад гемарою, хранічных запораў і іншых парушэнняў функцый тоўстай кішкі, перш за ўсё трэба змяніць свой падыход да харчавання. Прадукты, багатыя харчовымі валокнамі, незаменныя пры лячэнні цукровага дыябету. Бо гарох, соя, фасоля, сачавіца, канюшына і люцэрна валодаюць выдатным цукрапаніжальным дзеяннем.

Дык вось, калі вы пераканаліся ў карысці харчовых валокнаў, імкніцеся з іх дапамогай зрабіць сваё меню больш разнастайным, ужываючы штодзённа да 70 грамаў. На снеданне вы можаце з'есці палавіну шклянкі вотруб'я, яйка ўсмятку, лустачку хлеба з непрасеянай мукі (можна падсмажанага) з чайнай лыжкай маргарыну і запіць шклянкай кавы ці чаю. Абед у такім выпадку застаецца традыцыйным. Калі вы палуднуеце, дык для сандвіча з вяндлінай ці сырам зноў выкарыстайце хлеб з мукі грубага памолу. Можна дазволіць сабе адзін памідор і паўшклянкі малака. На вячэру разам са ста грамамі смажанай ялавічыны (калі вы наогул ясце мяса) карысна з'есці пачатак кукурузы, яблык, а таксама булку з непрасеянай пшанічнай мукі з чайнай лыжкай маргарыну. Разумею, цяпер нам не да прысмакаў. І ўсё ж, як гаворыцца, лепш есці менш, але лепш.

Няпрошаныя госці ў садовых доміках

Нейкай неадольнай навалай у апошні час сталі налёты зламыснікаў на садовыя ўчасткі. Бадай, не знойдзецца садавода, у якога ні разу не ўзломвалі б садовы дом. І не толькі ўкрадуць, колькі паломяць, патопчуць, паб'юць.

Хоць парады, як максімальна зменшыць урон ад візіту няпрошаных гасцей, былі б больш дарэчы ўвосень, думаем, яны актуальныя круглы год:

Усё больш-менш каштоўнае завязіце ў горад. Калі зрабіць гэта немагчыма, схавайце ў патаемныя месцы: у склеп, на гарышча і г.д.

Калі на вокнах вашага садовага доміка няма аканіц, вокны, ад'язджаючы, лепш забіць дошкамі; гэта не позна зрабіць і цяпер.

Не пакідайце ў падсобным памяшканні, якое не зачыняецца, інструмент, яго нярэдка выкарыстоўваюць, каб адчыніць ваш дом. Разбярыце ці добра схавайце лесвіцы, па іх злачынцы залазяць у вокны без аканіц другога паверха.

Вы пакінулі на захаванне прадукты, а тым больш спіртныя напіткі? Гэта — дрэнна. Бо вельмі часта лезуць менавіта за імі. Знайшоўшы, чым пажывіцца, злачынцы будуць рэгулярна ўзломваць дзверы вам і вашым суседзям у пошуку паўтарэння ўдачы.

Некаторыя садаводы вывозяць усё, а дзверы пакідаюць... незачыненымі: маўляў, уваходзь, пераканайся, што ўкрасці няма чаго. Праўда, і ў гэтым выпадку злачынцы часта знаходзяць, што пабіць ці зламаць.

Не раім ставіць на зладзеяў пасткі ці падводзіць да дзвярной ручкі электрычны ток. Пакрыўджаныя такім прыёмам зламыснікі могуць падпаліць ваш дом. Затое вельмі эфектыўная сірэна-равун, якая пачынае працаваць, калі адчыняюць дзверы.

Сённяшні выпуск «ХАТНЯЙ ЭНЦЫКЛАПЕДЫІ» падрыхтаваны па матэрыялах часопісаў «Наука и жизнь» і «Цветоводство», газет «Московская правда» і «Хозяин» (Масква), у ім выкарыстаны допісы, дасланыя чытачамі «Звязды», а таксама парады супрацоўнікаў рэдакцыі.

Запрашаем нашых чытачоў да далейшага актыўнага ўдзелу ў падрыхтоўцы чарговых выпускаў «Хатняй энцыклапедыі».